

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
KRIMINOLOGIJOS KATEDRA

GINTAUTAS POCEVIČIUS
(TEISĖS IR VALDYMO PROGRAMA)

ŠIUOLAIKINIO NUSIKALSTAMUMO LIETUVOJE CHARAKTERISTIKA
Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė
Prof. Dr. Genovaitė Babachinaitė

Vilnius, 2009

TURINYS

ĮVADAS	3
1. ŠIUOLAIKINIO NUSIKALSTAMUMO LIETUVOJE SAMPRATA	6
2. ŠIUOLAIKINIO REGISTRUOTO NUSIKALSTAMUMO LIETUVOJE KIEKYBINIŲ IR KOKYBINIŲ RODIKLIŲ ANALIZĖ	9
2.1. Nusikalstamumo Lietuvoje būklė, lygis, dinamika ir struktūra	9
2.2. Turtinio pobūdžio nusikalstamos veikos	11
2.3. Smurtinio pobūdžio nusikaltimai	15
2.4. Nusikalstamų veikų ekonomikai charakteristika	18
2.5. Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams	21
2.6. Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai, susiję su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis, nuodingosiomis ar stipriai veikiančiomis medžiagomis	24
2.7. Kitos nusikalstamos veikos	26
3. UŽREGISTRUOTŲ ASMENŲ, ĮTARIAMŲ (KALTINAMŲ), PADARIUS NUSIKALSTAMAS VEIKAS KRIMINOLOGINĖ CHARAKTERISTIKA	32
4. ŠIUOLAIKINIO NUSIKALSTAMUMO PRIEŽASTINGUMAS IR PREVENCIJA	39
IŠVADOS IR SIŪLYMAI	51
NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS	54
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	58
SANTRAUKA	59
SUMMARY	60
PRIEDAI	61

IVADAS

Nusikalstamumas – neatsiejama visų laikų ir visuomenių kasdienybės dalis. Tai viena aktualiausių problemų, su kuria susiduria visos valstybės, tiek ekonomiškai išsivysčiusios tiek besivystančios, o ypatingai, išgyvenančios kaitos bei kardinalių reformų laikotarpį. Visas jas vienija siekis pažaboti nusikalstamumą. Č. Lambrozo teigimu - nusikalstamumas tiek pat natūralus ir neišvengiamas kaip ir žmogaus gimimas ar mirtis¹.

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, nusikalstamumas įgavo visiškai kitokį pobūdį, atsirado naujų, sunkiai kontroliuojamų nusikalstamumo formų. Tam ne mažą reikšmę turėjo šalyje vykę socialiniai, ekonominiai procesai: gyvenimo lygio pokyčiai, gyventojų migracija, iš vadinamos komandinės pereinama į laisvos rinkos ekonomiką. Pasak autorių kolektyvo (2002), „Prie viso to prisideda ir tai, kad žengiant į vakarų pasaulį, užsikraunamos ir tos problemos, su kuriomis vargsta visas vakarų pasaulis. Tad šiuolaikinis teisėsaugos iššūkis Lietuvai dvejopas: pasiekti Vakarų šalių teisinį lygį ir spręsti kartu su Vakarų šalimis opias problemas“².

Nusikalstamumas ne tik neigiamų socialinių procesų pasekmė, bet ir destruktivus veiksnys, keliantis pavojų šalies ekonominei, socialinei, teisei raidai, paneigiantis svarbiausius bendruomeninius santykius. Vienas svarbiausių požymių, pagal kuriuos galima spręsti apie valstybės brandą, jos moralinę ir socialinę padėtį, yra nusikalstamumas.

Šio magistro baigiamojo darbo tema aktuali tuo, kad šiame darbe apibūdinami pagrindiniai šiuolaikinio nusikalstamumo Lietuvoje rodikliai, analizuojami ir apibendrinami naujausi 2004-2008 m. nusikalstamumo Lietuvoje kiekybiniai ir kokybiniai rodikliai.

Nusikalstamumo tema yra parašyta nemažai mokslo darbų, nusikalstamumas analizuotas įvairiais aspektais ir laikotarpiais. Šiuos klausimus savo darbuose nagrinėjo J.Galinaitytė ir T.Rudzkis, atskleiddami šiuolaikinio nusikalstamumo sampratos problemą³, G.Babachinaitė ir S.Kuklianskis, analizuodami teorines nusikalstamumo prevencijos problemas⁴, A.Dapšys, analizuodamas nusikalstamumo Lietuvoje tendencijas 1988 – 1998 m.⁵, V.Rudzkienė, atlikdama bendrųjų šalies socialinių – ekonominių rodiklių įtakos nusikalstamumo tendencijoms analizę⁶, T. Rudzkis aprašydamas metodą, kurio taikymas leistų sumažinti kriminologinių

¹ Криминология (под ред. Кудрявцева В.Н., Эминова В.Е.).-Москва: Юрист, 2007. С.18.

² Šiuolaikinis nusikalstamumas (red. Klimas T).- Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2002. P.9.

³ Galinaitytė J., Rudzkis T. Šiuolaikinio nusikalstamumo sampratos problema // Jurisprudencija. 2005, Nr. 70(62). P.134- 140.

⁴ Babachinaitė G., Kuklianskis S. Teorinės nusikalstamumo prevencijos problemos // Jurisprudencija. 2003, Nr. 42(34). P. 101-109.

⁵ Dapšys A. Nusikalstamumo tendencijos ir jo prevencijos perspektyvos Lietuvoje (kriminologinis programinis aspektas) // Jurisprudencija. 1999, Nr. 11(3). P5-21.

⁶ Rudzkienė V. Lietuvos kriminalinių ir socialinių – ekonominių rodiklių ryšių analizė // Jurisprudencija. 2002, Nr. 26(18).P.99-106.

rodiklių analizės rezultatų paklaidas esant patenkinoms tam tikroms sąlygoms⁷, I. Michailovič, analizuodama korupcijos socialinį sąlygotumą, korupcijos rūšis⁸, S. Gečėnienė, pateikdama nusikalstamumo monitoringo metodiką, parengtą 1961-2003 m. nusikalstamumo lygio dinamikos kriminologinio tyrimo pagrindu⁹, G. Babachinaitė, aptardama kriminologinę smurtinio nusikalstamumo sampratą bei analizuodama šiuolaikinio smurtinio nusikalstamumo rodiklius Lietuvoje¹⁰, A. Kiškis, atskleisdamas, koks yra realus nusikalstamumas, kiek jis skiriasi nuo registruoto nusikalstamumo¹¹, A. Kiškis, nustatinėdamas nusikalstamumo pokyčius naujoje teisinėje aplinkoje ir įvertindamas šiuos pokyčius kriminologiniu ir teisės reformos tikslų įgyvendinimo aspektais¹².

Darbo problema. Mokslinėje literatūroje nėra vieningos nuomonės kokie požymiai būdingi nusikalstamumui, nerimsta diskusijos nusikalstamumo apskaičiavimo ir vertinimo klausimais, autoriai pateikia skirtingas nusikalstamumo sampratas.

Darbo tikslas. Šio magistro baigiamojo darbo tikslas yra atskleisti šiuolaikinio nusikalstamumo Lietuvoje ypatumus ir nustatyti jų priežastis.

Numatytam tikslui pasiekti iškeliami šie **uždaviniai**:

- atskleisti šiuolaikinio nusikalstamumo sampratą;
- analizuoti 2004-2008 m. registruoto nusikalstamumo Lietuvoje kiekybinius ir kokybinius rodiklius;
- pateikti užregistruotų asmenų, įtariamų (kaltinamų), padarius nusikalstamas veikas, kriminologinę charakteristiką;
- nustatyti šiuolaikinio nusikalstamumo Lietuvoje priežastingumą.

Darbo objektas. Šiuolaikinis nusikalstamumas Lietuvoje.

Darbo metodai. Atskleidžiant šiuolaikinio nusikalstamumo sampratą naudotas mokslinės literatūros analizės metodas. Apibūdinant šiuolaikinį nusikalstamumą Lietuvoje daugiausiai naudoti statistinės analizės bei apibendrinimo metodai. Darbe atlikta 2004-2008 m. registruoto nusikalstamumo statistinių duomenų statistinė analizė.

⁷ Rudzkis T. Latentinės nusikalstamumo dalies prognozavimo klausimu // Jurisprudencija. 2008, Nr. 4(106). P. 88-92.

⁸ Michailovič I. Kelio korupcijai užkirtimas baudžiamosios teisės priemonėmis // Sociologija. Mintis ir veiksmas 2007, t. 2(20). P. 43-55.

⁹ Gečėnienė S. Nusikalstamumo dinamikos monitoringas // Jurisprudencija. 2006, Nr. 6(84). P. 54-62.

¹⁰ Babachinaitė G. Smurtinio nusikalstamumo samprata, tendencijos ir šiuolaikiniai raiškos ypatumai Lietuvoje // Jurisprudencija. 2008, Nr. 1(103). P. 16-21.

¹¹ Kiškis A. Nusikalstamumas Lietuvoje: ko neparodo oficialioji statistika? // Jurisprudencija. 2008, Nr. 11(113). P. 114-123.

¹² Kiškis A. Nusikalstamumas Lietuvoje: ką pakeitė teisės reforma? // Jurisprudencija. 2006, Nr. 3(81). P. 32-39.

Šiuolaikinio nusikalstamumo priežastingumui nustatyti naudotas empirinis dokumentų analizės metodas. Išanalizavus 100 baudžiamųjų bylų, atrinktų atsitiktinės atrankos principu, surinkta duomenų apie 117 įtariamuosius (kaltinamuosius, nuteistuosius) asmenis. Duomenys rinkti apie 2004-2008 m. Klaipėdos apskrityje užregistruotus įtariamus (kaltinamus), padarius nusikalstamas veikas, asmenis. Empiriniu tyrimu siekta išsiaiškinti ir įvardinti šiuolaikinio nusikalstamumo priežastis, socialinius veiksnius, formuojančius nusikaltėlio asmenybę.

Darbo struktūra. Magistro baigiamasis darbas sudarytas iš turinio, įvado, 4 skyrių, išvadų, literatūros sąrašo, anotacijos lietuvių ir anglų kalbomis, santraukos, priedo.

Pirmajame skyriuje „Šiuolaikinio nusikalstamumo Lietuvoje samprata“, atskleidžiama šiuolaikinio nusikalstamumo samprata, bruožai. Pateikiamos įvairių autorių nuomonės tiriama tema.

Antrajame skyriuje „Šiuolaikinio registruoto nusikalstamumo Lietuvoje kiekybinių ir kokybinių rodiklių analizė“ analizuojama 2004-2008 m. registruoto bendro nusikalstamumo ir atskirų nusikalstamų veikų rūšių būklė, lygis, dinamika ir struktūra.

Trečiajame skyriuje „Užregistruotų asmenų, įtariamų (kaltinamų), padarius nusikalstamas veikas kriminologinė charakteristika“ išskirti ir apibūdinti 2004-2008 m. užregistruotų asmenų, įtariamų (kaltinamų), padarius nusikalstamas veikas socialiniai bruožai, tokie kaip: lytis, amžius, išsimokslinimas, užimtumas, nusikalstamo elgesio pakartotinumai, alkoholio ar kitų svaigiųjų medžiagų vartojimas darant nusikalstamas veikas, nusikalstamų veikų darymas grupėmis.

Ketvirtajame skyriuje „Šiuolaikinio nusikalstamumo priežastingumas ir prevencija“, atlikto empirinio tyrimo ribose, išskiriami ir analizuojami nusikalstamumą įtakojantys priežastiniai veiksniai. Šioje darbo dalyje taip pat aptariamos Lietuvoje rengiamos, įgyvendinamos nusikalstamumo prevencijos ir kontrolės programos ir projektai bei jų įgyvendinimo problemos.

1. ŠIUOLAIKINIO NUSIKALSTAMUMO LIETUVOJE SAMPRATA

Nusikalstamumo sąvoka – vienas iš pagrindinių kriminologijos mokslo elementų į kurią mokslininkai žvelgia per teisinę, socialinę, antropologinę, psichologinę, biologinę, teologinę prizmę. Anot rusų mokslininko V.N. Kudriavcevo – tam, kad sukurti ir įgyvendinti įvairias kovos su nusikalstamumu strategijas, būtina gerai suvokti šio reiškinio prigimtį, atsiradimo ir egzistavimo priežastis, jo mechanizmą bei ryšį su visuomene¹³. Mokslininkų darbuose aptinkama įvairių nusikalstamumo sampratų. Nuo abstraktaus, tokio kaip „nusikalstamumas- tai visuma nusikaltimų, kurie tam tikru laikotarpiu padaromi tam tikroje visuomenėje“¹⁴, iki išsamesnių, pavyzdžiui rusų mokslininkai V.N. Kudriavcevas ir V.E. Eminovas į sąvoką įtraukia pagrindinius nusikalstamumo požymius ir nusikalstamumą apibūdina, kaip socialinį – teisinį, istoriškai kintantį, negatyvų masinį reiškinį, susidedantį iš visumos padarytų vieną ar kitą periodą valstybėje (regione, pasaulyje) nusikaltimų, turinčių kiekybinius (būklės, dinamikos) ir kokybinius rodiklius¹⁵. Sąvoka nusikalstamumas dažniausiai vartojama, kai kalbama apie nusikaltimų statistinę visumą. Tačiau nors nusikalstamumas ir reiškiasi per konkrečius nusikaltimus, jo negalima laikyti mechanine nusikaltimų suma. Nusikalstamumas kaip masinis reiškinys turi savo specifinius bruožus (kiekybinius ir kokybinius), kurių neturi atskiri nusikaltimai. Rusų mokslininkės A.I. Dolgovos teigimu, ryšys tarp nusikalstamumo ir nusikaltimų su laiku pradedamas traktuoti kaip ryšys tarp visumos ir dalies¹⁶. Atskirus nusikaltimus sieja įvairiausiai ryšiai: vienus jų padaro keli, kitus – pavieniai asmenys, kartais keli asmenys padaro kelis nusikaltimus, vieni nusikaltimai gali būti kitų nusikaltimų padarinys arba jie gali sudaryti sąlygas egzistuoti kitiems nusikaltimams. „Kiekvienas atskiras nusikaltimas yra atsitiktinis reiškinys, nes jis galėjo ir neįvykti, o nusikalstamumas, priešingai, yra neišvengiamas“¹⁷. A.I. Dolgova nusikalstamumą prilygina vandenynui ir pateikia tokią analogiją: lašas vandens turi jam būdingas savybes. Susiliejus dideliame kiekiui lašų atsiranda upės, jūros, vandenynai. Tačiau vandenyne egzistuoja reiškiniai, nebūdingi vandens lašui: atoslūgiai, potvyniai, srovės ir t.t.¹⁸.

Būtina pabrėžti dvejopą nusikalstamumo pobūdį: tai yra socialinis ir teisinis reiškinys.

Nusikalstamumas – socialinis reiškinys. Tai reiškia, kad jis yra sąlygojamas ne biologinės žmogaus prigimties, nors tai gali turėti įtakos nusikalstamo elgesio formavimuisi, o

¹³ Кудрявцев В.Н. Стратегии борьбы с преступностью.- Москва: Наука, 2005. С. 7.

¹⁴ Justickis V. Kriminologija I d. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001. P. 10.

¹⁵ Криминология (под ред. Кудрявцева В.Н., Эминова В.Е.)-Москва: Юрист, 2007. С.74.

¹⁶ Долгова А.И. Криминология.- Москва: Норма, 2005. С. 50-51.

¹⁷ Криминологija (atsak. red. Bluvšteinas J.)- Vilnius: Pradai, 1994. P. 37-38.

¹⁸ Долгова А.И. Криминология. -Москва: Норма, 2005. С. 50-51.

kildinamas iš visuomeninių santykių. Šiam teiginiui pagrįsti yra daug argumentų: nusikalstamumas turi istorinę prigimtį, nusikaltimai padaromi visuomenėje, visuomenė sprendžia koks elgesys yra nusikalstamas, koks ne. Nusikalstamumas, kaip ir bet kuris kitas socialinis reiškinys yra susijęs su daugeliu kitų socialinių procesų, yra jų veikiamas ir pats jiems daro poveikį. Todėl nusikalstamumas neegzistuoja pats savaime, o yra neatsiejama visuomenės dalis.

Nusikalstamumas – ne tik socialinis, bet ir teisinis reiškinys. Žmonių poelgius prie nusikalstamų veikų priskiria įstatymų leidėjas, nusprenddamas, koks teisinis statusas suteiktinas tam tikram žmogaus poelgiui, jis bus toleruotinas ar ne, o jei ne, ar pakanka moralinio pasmerkimo, ar reikia teisinio vertinimo. Nusikalstamumo teisinis pobūdis išplaukia iš seno, visuotinai pripažinto principo „Nullum crimen sine lege“.

Rusų mokslininkai V.N. Kudriavcevas ir V.E. Eminovas į nusikalstamumo sąvoką įtraukia ne tik nusikaltimus, bet ir juos įvykdžiusius asmenis¹⁹. Lietuvių kriminologai J.Galinaitytė ir T.Rudzkis teigia, kad diskutuotina ne tiek tokia nusikalstamumo sąvoka, kiek taip išplėsta nusikalstamumo tyrimo metodologija²⁰. Teigiama, kad ieškant koreliacijų tarp užregistruotų nusikalstamų veikų tam tikroje teritorijoje, tam tikru laikotarpiu ir asmenų, kurių atžvilgiu priimtas apkaltinamasis nuosprendis, gauti rezultatai būtų nepatikimi ir diskutuoti. Nes tokiu atveju būtų lyginami nesulyginami dydžiai: asmenys gali būti nuteisti už nusikalstamas veikas, padarytas anksčiau, ne tiriamuoju laikotarpiu. Mokslininkų teigimu, remiantis neišplėstine nusikalstamumo samprata tokių problemų neiškyla, nes nelieka laiko ir erdvės parametrų identiškumo reikalavimo, tai reiškia, kad galima parinkti parametrus taip, kad būtų galima tirti koreliacijas tarp tam tikroje teritorijoje, per tam tikrą laiką registruotų nusikalstamų veikų ir jas padariusių asmenų.

Daugelis kriminologų išskiria pagrindinius, jų nuomone, nusikalstamumo bruožus, tokius, kaip: masiškumą, istorinį kintamumą, nereguliarumą, nepastovumą, socialinį pavojingumą ir t.t. Rusų mokslininkas V.N. Kudriavcevas iš daugelio nusikalstamumo bruožų išskiria: masiškumą, nepastovumą ir istorinį kintamumą. Anot autoriaus, masiškumas pasireiškia tuo, kad kasmet įvykdoma ne vienetai ir ne dešimtys, o šimtai, tūkstančiai, milijonai nusikaltimų, tai yra masinis globalinis reiškinys²¹. Nereguliarumą, chaotiškumą nulemia, tai, kad didžiąją dalį nusikaltimų įvykdo asmenys ar grupės asmenų nesusiję tarpusavyje. Jie neturi bendro veikimo plano, jų poelgiai pakrūpi, visuomenėje vertinami kaip atsitiktiniai. Niekas negali iš anksto pasakyti, kas, kur, kada įvykdys nusikaltimą. Tačiau autorius pastebi, kad nežiūrint į nusikaltimų

¹⁹ Криминология (под ред. Кудрявцева В.Н., Эминова В.Е.)- Москва: Юрист, 2007. С.78.

²⁰ Galinaitytė J., Rudzkis T. Šiuolaikinio nusikalstamumo sampratos problema // Jurisprudencija. 2005, Nr. 70(62). P.134- 140.

²¹ Кудрявцев В.Н. Стратегии борьбы с преступностью. -Москва: Наука, 2005. С. 9-11.

nereguliarumą, nenuspėjamumą - masiškumas - pasižymi tuo, kad visiškai pagrįstai galima numatyti ir prognozuoti, jog ir ateityje atitinkami nusikaltimai kartosis.

Pritariame kriminologams J. Galinaitytei ir T.Rudzkiui, kad šie požymiai, būdingi daugumai socialinių reiškinių, todėl diskutuotina, ar šie požymiai priskirtini prie pagrindinių nusikalstamumo požymių.

Kriminologė A.I. Dolgova savo darbuose pabrėžia nusikalstamumo, kaip sisteminio – struktūrinio reiškinių pobūdį bei nurodo, kad norint pagrįsti nusikalstamumo sisteminį pobūdį reikia²²:

1. pripažinti nusikalstamumą specifine visuomenės dalimi, kaip visos visuomenės elementą;
2. pripažinti tam tikrą nusikalstamumo vientisumą;
3. išskirti konkrečius nusikalstamumo elementus, kurie yra tarpusavyje susiję ir veikia vieni kitus;
4. atskleisti objektyvius ryšius tarp šių elementų.

Nusikalstamumas egzistuoja visuomenėje ir yra organiškai su ja susijęs. Įvairios nusikalstamumo rūšys ir elementai yra vieni su kitais susiję jau vien per visuomenę kaip bendrą nusikalstamumo determinantą.

Kriminologų nuomonės dėl nusikalstamumo elementų išsiskiria, vieni elementais laiko atskirus nusikaltimus, kiti – nusikalstamumo rūšis ir t.t. J.Galinaitytė ir T.Rudzkis pritaria rusų kriminologei A.I. Dolgovai, kad nusikalstamumo kaip vientisos sistemos elementai yra jo rūšys (tipai)²³.

Priklausomai nuo įvairių požymių (kriterijų) galima išskirti įvairias nusikalstamumo rūšis (tipus)²⁴:

1. pagal nusikalstamų veiksmų turinį, pobūdį – turtinis, smurtinis ir t.t.;
2. pagal nusikalstamos veikos įvykdymo vietą – miesto, kaimo;
3. pagal metų ir paros laiką – vasaros, žiemos periodo nusikalstamumas, naktinis nusikalstamumas;
4. pagal gyvenimo sferą, kurioje įvykdytas nusikaltimas – buitinis, gatvės ir t.t.;
5. pagal nusikaltėlio amžių, lytį – nepilnamečių, suaugusių, vyrų, moterų.

²² Долгова А.И. Криминология. -Москва: Норма, 2005. С. 52-64.

²³ Galinaitytė J., Rudzakis T. Šiuolaikinio nusikalstamumo sampratos problema // Jurisprudencija. 2005, Nr. 70(62). P.138.

²⁴ Абызов К.Р., Гриб В.Г., Ильин И. С. Криминология. -Москва: Маркет ДС Корпорейшн, 2008. С. 39-40.

Pagal tai, kokia dalis įvykdytų nusikalstamų veikų patenka į oficialią statistiką, o kuri lieka nežinoma, nusikalstamumas gali būti skirstomas į registruotą, latentinį, faktinį.

Šio magistro baigiamojo darbo tema „Šiuolaikinio nusikalstamumo Lietuvoje charakteristika“ suponuoja, kad nusikalstamumas yra šiuolaikinis ir „nešiuolaikinis“. Lietuvių kalbos žodyne žodis „šiuolaikinis“ apibūdinamas kaip šiuo laiku esantis, dabartinis²⁵. Aptarėme anksčiau, kad nusikalstamumas kaip ir visuomenė, keičiasi, vystosi, evoliucionuoja. Gyvenimas nestovi vietoje, keičiasi socialinė, kultūrinė, ekonominė situacija tiek šalyje, tiek pasaulyje. Vyksta teisės reformos, vienos veikos kriminalizuojamos, kitos dekriminalizuojamos, keičiasi nusikalstamų veikų registravimo ir apskaitos tvarka. Kriminologai, analizuodami nusikalstamumą, išskiria didelius nusikalstamumo raidos Lietuvoje laikotarpius (periodus), lygina juos, įvardija veiksnius ir pokyčius, turėjusius įtakos nusikalstamumui, atitinkamų laikotarpių bruožus²⁶. V. Justickis nusikalstamumą skirsto į „socialistinį“ iki 1990 m. ir „kapitalistinį“, po 1990 m.²⁷. Lietuva atgavusi nepriklausomybę perėjo nuo socialistinės prie kapitalistinės santvarkos, nuo planinio ūkio prie rinkos ekonomikos. Taigi po 1990 m. nusikalstamumo raida tapo visiškai kitokia.

Kitas lūžio taškas – 2003 m. gegužės 1 d., įsigaliojo nauji: Lietuvos Respublikos baudžiamasis, baudžiamojo proceso ir bausmių kodeksai. Įvyko esminė teisės reforma, be nusikalstamų veikų kriminalizacijos ar dekriminalizacijos, pasikeitė nusikalstamų veikų registravimo ir apskaitos tvarka. Taigi galime teigti, kad 2003 m. gegužės 1 d. prasidėjo ir iki šių dienų tęsiasi naujas šiuolaikinio nusikalstamumo periodas.

Manome, kad nusikalstamumo šiuolaikiškumą nulemia ne tik laiko bet ir kokybiniai parametrai, nulemti visuomenėje vykstančių socialinių procesų ir reiškinių. Šiame magistro baigiamajame darbe šiuolaikiniu nusikalstamumu laikysime 2004-2008 m. registruotą nusikalstamumą, bandysime atrasti išskirtinius jo bruožus ir ypatybes, suteikiančius sąvokai „šiuolaikinis nusikalstamumas“ ne tik laiko, bet ir kokybinius parametrus.

²⁵ Lietuvių kalbos žodyno interneto svetainė. (<http://www.lkz.lt/startas.htm>); prisijungimo laikas: 2009-08-01.

²⁶ Kiškis A. Nusikalstamumas Lietuvoje: ką pakeitė teisės reforma ?// Jurisprudencija. 2006. Nr. 3(81). P. 33.

²⁷ Justickis V. Kriminologija. 1 d. -Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001. P. 300-301.

2. ŠIUOLAIKINIO REGISTRUOTO NUSIKALSTAMUMO LIETUVOJE KIEKYBINIŲ IR KOKYBINIŲ RODIKLIŲ ANALIZĖ

2.1. Nusikalstamumo Lietuvoje būklė, lygis, dinamika ir struktūra

Šioje magistro baigiamojo darbo dalyje analizuosime 2004-2008 m. Lietuvoje registruoto nusikalstamumo struktūrą, pagrindinius rodiklius bei jų dinamiką. Nusikalstamumą apibūdina šie duomenys (1 lentelė):

1 lentelė²⁸

Lietuvoje užregistruotų nusikalstamų veikų 2004-2008 m. būklės ir lygio dinamika

Rodikliai	2004	2005	2006	2007	2008
Užregistruotos nusikalstamos veikos	93419	89815	82155	73741	78090
Nusikalstamų veikų skaičiaus pakitimo tempai (lyginant su praeitais m.) (proc.)	9,7	-3,9	-8,5	-10,2	5,9
Nusikalstamų veikų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų	2682,7	2622,0	2414,0	2178,6	2306,1

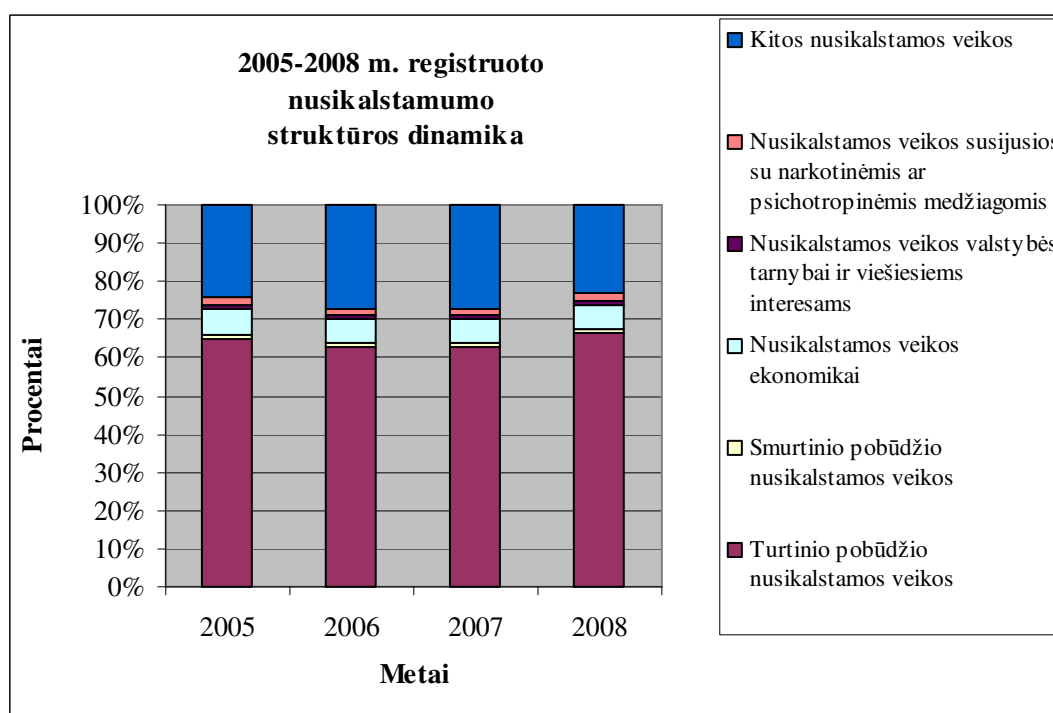
Iš 1 lentelėje patektų duomenų matyti, kad analizuojamu laikotarpiu, tris metus iš eilės (nuo 2004 m. iki 2007 m.) registruotas nusikalstamumas Lietuvoje mažėjo, o 2008 m. užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius padidėjo 5,9 proc. lyginant su 2007 m. Iš 2004-2008 m. nusikalstamumą apibūdinančių duomenų analizės matome jų mažėjimo tendenciją. 2008 m. užregistruota 1,2 karto mažiau nusikalstamų veikų lyginant su 2004 m. tiek pat sumažėjo ir nusikalstamų veikų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų – nuo 2682 iki 2306, taigi mažėjimo tendencija dar išlieka.

Registruoto nusikalstamumo struktūroje (žr. 1 pav.) didžiąją dalį (vidutiniškai apie 64 proc.) užima turtinio pobūdžio nusikalstamos veikos, nusikalstamos veikos ekonomikai – vidutiniškai apie 6 proc., nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis – vidutiniškai apie 2 proc., smurtinio pobūdžio nusikalstamos veikos – 1 proc., nusikalstamos veikos valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams – apie 1 proc. Kitos, šiame darbe atskirai neišskirtos nusikalstamų veikų rūšys, nusikalstamumo struktūroje sudaro apie ketvirtadalį (apie 25 proc.) visų analizuojamu laikotarpiu užregistruotų nusikalstamų veikų. Tiriamu laikotarpiu turtinio pobūdžio nusikalstamų veikų lyginamoji dalis nusikalstamumo struktūroje didėjo nuo 63 proc. iki 66 proc. Matome 1 paveiksle, kad nusikalstamumo struktūroje turtinio pobūdžio nusikalstamų veikų lyginamosios dalies pokyčiams įtakos turėjo kitų nusikalstamų veikų (šiame darbe atskirai neišskirtų nusikalstamų

²⁸ Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainė. www.vrm.lt; prisijungimo laikas: 2009-04-12.

veikų rūšių) lyginamosios dalies pokyčiai. Kokios užregistruotos nusikalstamos veikos „konkuravo“ su turtinio pobūdžio nusikalstamomis veikomis nusikalstamumo struktūroje, atsakysime po atskirų nusikalstamų veikų rūšių statistinių duomenų analizės kitoje šio baigiamojo darbo dalyje. Registruotų nusikalstamų veikų ekonomikos srityje lyginamoji dalis sumažėjo nuo 7 proc. 2005 metais iki 6 proc. 2006 m. ir išliko nepakitusi iki 2008 m. Nusikalstamų veikų susijusių su disponavimu narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams bei smurtinio pobūdžio nusikalstamų veikų lyginamosios dalys nusikalstamumo struktūroje nekito visą analizuojamą laikotarpį.

1 paveikslas^{29*}

2.2. Turtinio pobūdžio nusikalstamos veikos

Turtinio pobūdžio nusikalstamomis veikomis kėsiamasi į fizinio ar juridinio asmens nuosavybę, jų nuosavybės teises, padaroma ar pasikėsinama padaryti turtinę žalą. Šių nusikalstamų veikų sudėtys nurodytos Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau BK) XXVIII skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“. Pagal pavojingumo laipsnį šios nusikalstamos veikos priskiriamos prie sunkių, apysunkių, nesunkių nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų (BK 11 str., 12 str.).

²⁹ Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainė. www.vrm.lt; prisijungimo laikas: 2009-04-12.

* pastaba: Informatikos ir ryšių departamento prie VRM Statistikos skyriaus 2004 m. ataskaitose išskiriamos ne visos šiame darbe analizuojamų nusikalstamų veikų rūšys, todėl 2004 m. nusikalstamumo struktūros neanalizuojame.

Užregistruotos turtinio pobūdžio nusikalstamos veikos 2004-2008 m.

	2004	2005	2006	2007	2008
Vagystė 178 str.	50672	43473	38452	33956	38422
Neteisėtas naudojimas energija ir ryšių paslaugomis 179 str.	-	62	55	28	36
Plėšimas 180 str.	5323	5206	4343	3802	3452
Turto prievartavimas 181 str.	345	333	210	178	225
Sukčiavimas 182 str.	2825	3614	3422	3147	3053
Turto pasisavinimas 183 str.	629	677	531	691	751
Turto iššvaistymas 184 str.	-	217	167	168	99
Radinio pasisavinimas 185 str.	-	11	13	15	5
Turtinės žalos padarymas apgaule 186 str.	-	220	146	97	198
Turto sunaikinimas ar sugadinimas 187 str.	-	3865	3995	4244	5091
Turto sunaikinimas ar sugadinimas dėl neatsargumo 188 str.	-	32	46	20	30
Nusikalstamu būdu gauto turto įgijimas arba realizavimas 189 str.	-	291	234	275	403
Iš viso	-	58001	51614	46621	51765

Vagystės

Iš 2 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad vagystės sudaro aiškia daugumą ir tarp turtinio pobūdžio nusikalstamų veikų ir bendrai registruoto nusikalstamumo struktūroje. Pasak mokslininkų kolektyvo, vagystėms tenka pagrindinis vaidmuo formuojant bendrą nusikalstamumo raidą. Lietuvoje, kaip ir visame pasaulyje, vagystės sudaro didžiąją dalį visų užregistruotų nusikalstamų veikų³¹. 2004 metais vien vagystės sudarė 54 proc. visų užregistruotų nusikalstamų veikų. Iki 2007 metų jų lyginamoji dalis sumažėjo iki 46 proc., 2008 m. padidėjo iki 49 proc.

Nuo 2004 iki 2007 m. užregistruotų vagysčių skaičius sumažėjo 33 proc. (nuo 50672 iki 33956), kai tuo pačiu laikotarpiu bendrai užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius sumažėjo 22 proc. Analizuojamu laikotarpiu užregistruotų vagysčių skaičius sumažėjo 1,3 karto (nuo 50672 iki 38422) (žr. 2 lent.).

³⁰Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainė. www.vrm.lt; prisijungimo laikas: 2009-04-12.

³¹Babachinaitė G., Jurgelaitienė G., Justickis V. ir kt. Nusikalstamumas Lietuvoje ir jo prognozė iki 2015m. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008. P. 337.

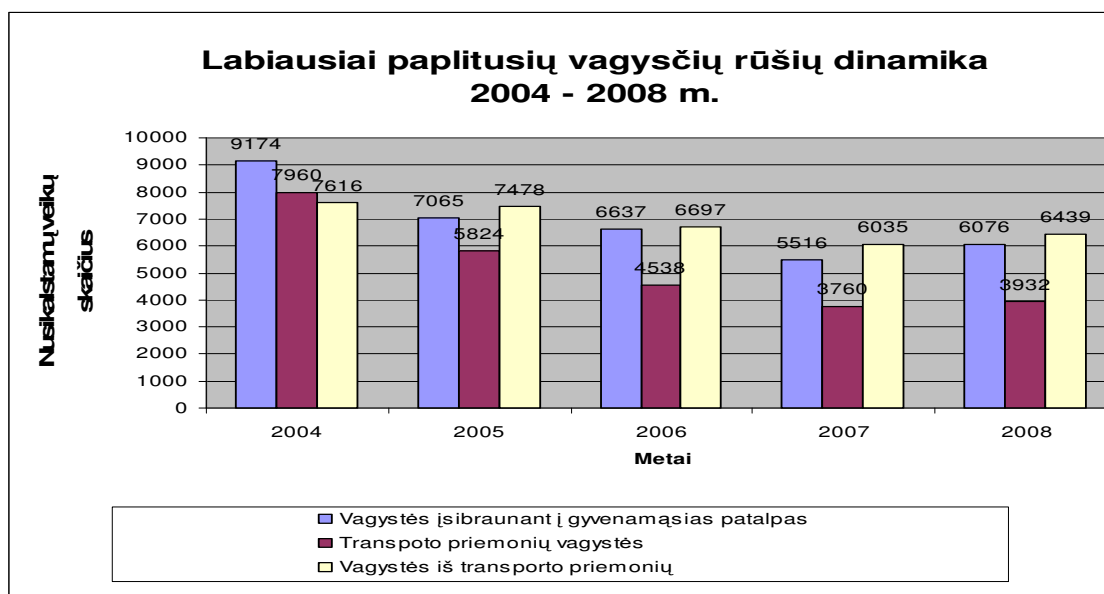
Užregistruotų vagysčių lygis kito panašiai kaip ir būklė. Tarp šių rodiklių vos 2 proc. skirtumas. Analizuojamu laikotarpiu 100 tūkst. gyventojų vidutiniškai teko 1198 užregistruotų vagysčių (žr. 3 lent.).

3 lentelė³²

Kai kurių turtinio pobūdžio nusikalstamų veikų lygio dinamika 2004 – 2008 m.

Nusikalstamų veikų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų									
Metai	2004	Pokytis proc.	2005	Pokytis proc.	2006	Pokytis proc.	2007	Pokytis proc.	2008
Nusikalstamos veikos									
Vagystės	1455,1	-12,8	1269,1	-11	1129,8	-11,2	1003,2	11,6	1135,1
Plėšimai	152,9	-0,6	152	-16	127,6	-12	112,3	-9,2	102
Turto prievartavimai	9,9	-2	9,7	-36,1	6,2	-14,5	5,3	19,7	6,6
Sukčiavimai	81,1	23,1	105,5	-4,6	100,6	-7,5	93	-3	90,1

2 paveikslas³³

2 paveiksle pavaizduota labiausiai paplitusių vagysčių rūšių: įsibraunant į gyvenamąsias patalpas, transporto priemonių ir vagysčių iš transporto priemonių rodiklių dinamika.

³² Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainė. www.vrm.lt; prisijungimo laikas: 2009-04-12.

³³ Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainė. <http://www.vrm.lt>; prisijungimo laikas: 2009-04-13. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro interneto svetainė <http://www.nplc.lt:8000/asis/>, prisijungimo laikas: 2009-04-18.

Analizuojamu laikotarpiu dvigubai sumažėjo užregistruotų transporto priemonių vagysčių skaičius. 2004 m. užregistruotos transporto priemonių vagystės sudarė 15 proc. visų vagysčių dalį, o iki 2008 m. ši dalis sumažėjo 5 procentais. Užregistruotų vagysčių įsibraunant į gyvenamąsias patalpas skaičius sumažėjo 1,5 karto. 2004 m. šios vagystės sudarė 18 proc. visų užregistruotų vagysčių dalį, iki 2008 m. ši dalis sumažėjo 3 procentais. Mažiausiai kito užregistruotų vagysčių iš transporto priemonių skaičius, analizuojamu laikotarpiu sumažėjo 1,1 karto, o šių užregistruotų vagysčių lyginamoji dalis tarp visų užregistruotų vagysčių padidėjo nuo 15 proc. iki 16 proc.

Plėšimai

Analizuojant nusikalstamų veikų rūšį, susijusią su fizinio smurto panaudojimu ar grasinimu tuoj pat jį panaudoti, siekiant pagrobtį svetimą turtą – plėšimus (žr. 2 lent.) pastebime, kad daugiausia plėšimų (5323) analizuojamu laikotarpiu užregistruota 2004 m., užregistruoti plėšimai sudarė 5,7 proc. dalį tarp visų užregistruotų nusikalstamų veikų Lietuvoje, tuo metu 100 tūkst. gyventojų teko 152,9 užregistruotų plėšimų atvejų. Visus keturis analizuojamo laikotarpio metus užregistruotų plėšimų skaičius nuosekliai mažėjo, sumažėjo 1,5 karto (nuo 5323 iki 3452). Tiek pat 1,5 karto sumažėjo ir užregistruotų plėšimų lygis. Nusikalstamumo struktūroje plėšimų lyginamoji dalis tiriamuoju laikotarpiu sumažėjo nuo 5,7 proc. iki 4,4 proc.

Sukčiavimai

Užregistruoti sukčiavimai vidutiniškai sudarė 4 proc. registruoto bendro nusikalstamumo dalį analizuojamu laikotarpiu (žr. 2 lent.). Išnagrinėję užregistruotų sukčiavimų dinamiką 2004-2008 metais, matome, kad 2005 metais buvo staigus užregistruotų sukčiavimų skaičiaus didėjimas, padidėjo 27,9 proc. (nuo 2825 iki 3614), lyginant su 2004 m. Nuo 2005 metų iki 2008 metų užregistruotų sukčiavimų skaičius tolygiai mažėjo. Per 2005 – 2008 m. laikotarpį užregistruotų sukčiavimų skaičius sumažėjo 16 proc. Lyginant visą 2004 – 2008 m. laikotarpį, užregistruotų sukčiavimų skaičius padidėjo 8 proc. (nuo 2825 iki 3053).

100 tūkst. gyventojų analizuojamu laikotarpiu vidutiniškai teko 94 užregistruoti sukčiavimo atvejai per metus. Aukščiausias užregistruotų sukčiavimų lygio rodiklis analizuojamu laikotarpiu buvo 105,5 sukčiavimo atvejai 100 tūkst. gyventojų 2005 metais, žemiausias rodiklis – 81,1 sukčiavimo atvejai 100 tūkst. gyventojų 2004 m.

Didžioji dalis turtinio pobūdžio nusikalstamų veikų, numatytų BK XXVIII skyriuje (8 iš 12) analizuojamu laikotarpiu turėjo mažėjimo tendenciją (žr. 2 lent.). Beveik 2,2 karto sumažėjo turto iššvaistymo atvejų, 1,7 karto sumažėjo užregistruotų nusikalstamų veikų susijusių su neteisėtu naudojimu energija ir ryšių paslaugomis, 1,5 karto sumažėjo užregistruotų plėšimų ir turto prievartavimų atvejų.

Užregistruotų turtinio pobūdžio nusikalstamų veikų struktūroje didėjimo tendencija išliko: sukčiavimų -1,1 karto, turto prievartavimų -1,2 karto, turto sunaikinimų ir sugadinimų – 1,3 karto, nusikalstamu būdu gauto turto įgijimų arba realizavimų -1,4 karto.

Išnagrinėjus turtinio pobūdžio nusikalstamų veikų raidą Lietuvoje 2004-2008 m. nustatėme šiuos pokyčius:

- tiriamu laikotarpiu sumažėjo užregistruotų vagysčių skaičius 24 procentais;
- analizuojamu laikotarpiu tolygiai mažėjo plėšimų skaičius (tiriamu laikotarpiu sumažėjo 35 proc.);
- 34,7 procentais tiriamu laikotarpiu sumažėjo turto prievartavimo atvejų;
- užregistruotų sukčiavimų skaičius tiriamu laikotarpiu padidėjo 8 proc.

2.3. Smurtinio pobūdžio nusikaltimai

Kriminologijoje prie smurtinio pobūdžio nusikaltimų priskiriami nusikaltimai, kurių padarymo būdas ir tikslas yra smurtas prieš asmenį. Du pagrindiniai smurtinių nusikaltimų kriminologinio apibrėžimo elementai: 1) smurtas kaip veikimo būdas, 2) specifiniai smurto padariniai yra tikslas, kurio siekiama³⁴. Šiais nusikaltimais kėsiniama į tokias baudžiamojo įstatymo saugomas vertybes, kaip žmogaus gyvybė, sveikata ir seksualinė neliečiamybė. Tai nužudymai, sunkūs sveikatos sutrikdymai ir išžaginimai. Pagal pavojingumo laipsnį tokie nusikaltimai priskiriami prie sunkių ir labai sunkių nusikaltimų.

Atsižvelgiant į jau minėtus smurtinio pobūdžio nusikaltimų kriterijus, šiame darbe analizuosime 2004-2008 metais užregistruotų nužudymų (ir pasikėsinimų), sunkių sveikatos sutrikdymų ir išžaginimų (ir pasikėsinimų) statistinius duomenis. Analizuojamu laikotarpiu užregistruotų minėtų nusikaltimų tendencijas atskleidžia pateikta 4 lentelė ir 3 paveikslas.

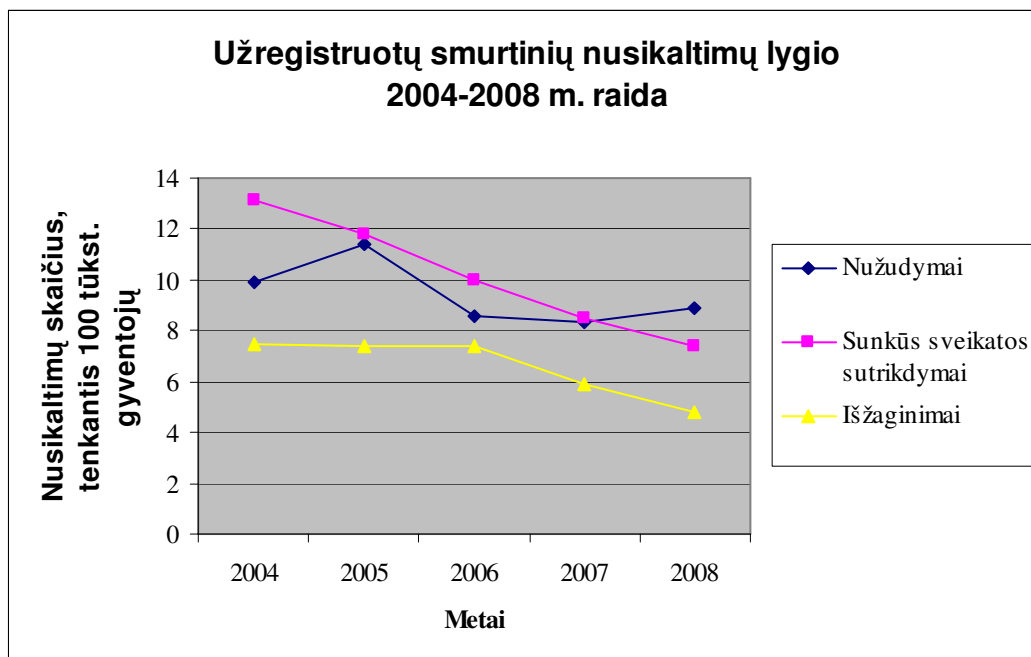
4 lentelė³⁵

Lietuvoje užregistruotų smurtinio pobūdžio nusikaltimų dinamika 2004-2008 m.

Metai	Nužudymai ir pasikėsinimai nužudyti			Sunkūs sveikatos sutrikdymai			Išžaginimai ir pasikėsinimai išžaginti		
	Iš viso	Dalis nuo bendro skaičiaus (proc.)	Dalis nuo smurtinių nusikaltimų (proc.)	Iš viso	Dalis nuo bendro skaičiaus (proc.)	Dalis nuo smurtinių nusikaltimų (proc.)	Iš viso	Dalis nuo bendro skaičiaus (proc.)	Dalis nuo smurtinių nusikaltimų (proc.)
2004	345	0,4	34	403	0,4	40	260	0,3	26
2005	390	0,4	39	354	0,4	35	265	0,3	26
2006	294	0,4	34	310	0,4	36	253	0,3	30
2007	280	0,4	38	249	0,3	34	200	0,3	28
2008	301	0,4	43	228	0,3	33	164	0,2	24

³⁴ Babachinaitė G. Smurtinio nusikalstamumo samprata, tendencijos ir šiuolaikiniai raiškos ypatumai Lietuvoje// Jurisprudencija. 2008, Nr. 1(103). P.16-21.

³⁵ Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainė <http://www.vrm.lt/>; prisijungimo laikas: 2009-04-19.

Analizuojamu laikotarpiu smurtiniai nusikaltimai vidutiniškai sudarė apie 1 proc. bendro nusikalstamumo dalį. Oficialioji tyčinių nužudymų statistika geriausiai atspindi realią situaciją, nes šiems nusikaltimams būdingas itin žemas latentiškumo lygis. Užregistruotų nužudymų skaičius tiriamu laikotarpiu „bangavo“ (žr. 4 lent.). 2005 metais šių nusikaltimų skaičius padidėjo 13 proc. (nuo 345 iki 390), po to 2006 m. ir 2007 m. nužudymų skaičius mažėjo, 2006 m. sumažėjo net 24,6 procentais. Smurtinių nusikaltimų grupėje nužudymų dalis sumažėjo 5 procentais. 2008 metais nužudymų skaičius padidėjo 7,5 proc. (nuo 280 iki 301) lyginant su 2007 m. ir smurtinių nusikaltimų grupėje pasiekė aukščiausią tiriamu laikotarpiu 43 proc. ribą. Tiriamu laikotarpiu užregistruotų nužudymų skaičius sumažėjo 13 proc., o bendrai nusikalstamumas sumažėjo 16 proc. 100 tūkst. gyventojų tiriamu laikotarpiu vidutiniškai teko 9,42 nužudymų atvejai. Daugiausiai – 11,4 nužudymų atvejų 100 tūkst. gyventojų teko 2005 m., mažiausiai 2007 m. – 8,3. Nuo 2004 m. iki 2008 m. registruotų nužudymų lygis sumažėjo 10 proc.

Užregistruotų sunkių sveikatos sutrikdymų tiriamu laikotarpiu skaičius kasmet mažėjo. Per visą 2004 – 2008 m. laikotarpį užregistruotų šių nusikaltimų skaičius sumažėjo 46 procentais. Ženkiausias mažėjimas buvo 2007 metais, užregistruota 19 proc. mažiau lyginant su ankstesniais metais. Užregistruotų sunkių sveikatos sutrikdymų lyginamoji dalis nusikalstamumo struktūroje sumažėjo nuo 0,4 proc. iki 0,3 proc. Tai reiškia, kad jų mažėjimo tendencija buvo didesnė už bendro registruoto nusikalstamumo mažėjimą. Smurtinių nusikaltimų

³⁶ Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainė <http://www.vrm.lt>; prisijungimo laikas: 2009-04-19.

grupėje užregistruotų sunkių sveikatos sutrikdymų dalis taip pat mažėjo nuo 40 proc. iki 33 proc. 2004 metais sunkūs sveikatos sutrikdymai užėmė didžiąją smurtinių nusikaltimų dalį – 40 proc., o 2008 m. šie nusikaltimai užėmė 33 proc. dalį tarp smurtinių nusikaltimų, kai tuo pat metu tyčiniai nužudymai – 43 proc. Tai, kad tarp smurtinių nusikaltimų didžiausią dalį pastaruoju metu sudaro nužudymai, pasižymintys mažiausiu latentiškumu, leidžia daryti prielaidą, kad didėja sunkių sveikatos sutrikdymų latentškumas.

Užregistruotų išžagininimų skaičius tiriamu laikotarpiu kito, bendrą tendenciją galime įvardinti kaip mažėjančią. Didžiausias skaičius užregistruotų išžagininimų buvo 2005 metais – 265 nusikaltimai, tai sudarė 1,9 proc. augimą lyginant su ankstesniais metais. Nuo 2005 m. iki 2008 m. užregistruotų išžagininimų skaičius sumažėjo 38 procentais. Ženkliusias mažėjimas užfiksuotas 2007 m. – 20,9 proc., lyginant su ankstesniais metais. Tiriamu laikotarpiu sumažėjo išžagininimų lyginamoji dalis – nuo 0,3 proc. iki 0,2 proc. bendro nusikalstamumo struktūroje. Tarp smurtinių nusikaltimų išžagininimų dalis sumažėjo nuo 30 proc. iki 24 proc. Išžagininimų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų sumažėjo nuo 7,7 iki 4,8. Tiriamu laikotarpiu užregistruotų išžagininimų skaičius mažėjo, tačiau reikia turėti omenyje tai, kad šiems nusikaltimams būdingas gana aukštas latentškumas. Mokslininkų nuomone lemiamą įtaką užregistruotų išžagininimų rodiklių kaitai turi nukentėjusių asmenų nuo šių nusikaltimų elgesys, t. y. kiek jų kreipiasi į teisėsaugos institucijas³⁷. Būtent tai ir nulemia, kokia šių nusikaltimų dalis lieka latentiška.

Išanalizavus smurtinio pobūdžio nusikaltimų užregistruotų 2004 m. – 2008 m. statistinius duomenis nustatėme:

- analizuojamu laikotarpiu užregistruotų smurtinių nusikaltimų mažėjo, ir jų mažėjimo tempai buvo šiek tiek didesni negu registruoto nusikalstamumo apskritai. Aptariamu laikotarpiu užregistruotų smurtinių nusikaltimų sumažėjo 31 proc.;
- analizuojamu 2004 - 2008 m. laikotarpiu kito smurtinių nusikaltimų struktūra: nužudymų dalis smurtinių nusikaltimų struktūroje padidėjo nuo 34 proc. iki 43 proc., sunkių sveikatos sutrikdymų dalis sumažėjo nuo 40 proc. iki 33 proc., išžagininimų dalis sumažėjo nuo 26 proc. iki 24 proc.;
- nužudymų dalis tarp visų užregistruotų nusikaltimų nekito, visą šį laikotarpį, išliko - 0,4 proc., sunkių sveikatos sutrikdymų ir išžagininimų dalys sumažėjo 0,1 proc.

³⁷ Babachinaitė G., Jurgelaitienė G., Justickis V., ir kt. Nusikalstamumas Lietuvoje ir jo prognozė iki 2015m.- Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008. P. 337.

2.4. Nusikalstamų veikų ekonomikai charakteristika

Ekonominiai nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai – baudžiamuoju įstatymu uždraustos nusikalstamos veikos, kuriomis padaroma žala ekonomikai, verslo tvarkai ir finansų sistemai. Šiomis nusikalstamomis veikomis padaroma žala valstybei, privačiam sektoriui apie 10 kartų viršija kitų nusikaltimų padarytą materialinę žalą. Be tiesioginės žalos patiriama destruktivi ekonominių nusikaltimų įtaka, trukdanti numatyti ir vykdyti ekonominę politiką, trikdanči kainų, gamybos ir vartojimo proporcijas³⁸. Pasak dr. T.Rudzkio ir doc. dr. A.Ponamariovo, nusikalstamomis veikomis ekonomikos srityje kėsiamasi į valstybės bei gyventojų ekonominius interesus, nuosavybę, ūkinę komercinę, finansinę veiklą bei intelektinės veiklos produktus³⁹. Finansinio tarpininkavimo paslaugų sektorius yra svarbi valstybės ekonomikos sudedamoji dalis, nes kėsiantis į juos žala padaroma visai valstybės ekonomikos sistemai. Šioje magistro baigiamojo darbo dalyje analizuojami Baudžiamojo kodekso XXXI skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai“ ir XXXII skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai finansų sistemai“ numatytų nusikalstamų veikų statistiniai rodikliai.

Užregistruotų nusikalstamų veikų ekonomikos srityje tiriamu laikotarpiu sumažėjo 1,2 karto. Iš 5 lentelėje pateiktų duomenų matome, kad itin ženkliai, beveik 2 kartus sumažėjo užregistruotų BK 214 str. „Netikrų elektroninės mokėjimo priemonės gaminimas, tikros elektroninės mokėjimo priemonės klastojimas ar neteisėtas disponavimas elektronine mokėjimo priemone arba jos duomenimis“ nusikalstamų veikų. Tiek pat (nuo 40 proc. 2005 m. iki 20 proc. 2008 m.) sumažėjo ir šių nusikalstamų veikų lyginamoji dalis tarp nusikalstamų veikų ekonomikos srityje.

Beveik 2 kartus sumažėjo užregistruotų nusikalstamų veikų, numatytų BK 201 str. „Neteisėtas namų gamybos stiprių alkoholinių gėrimų, nedenatūruoto, denatūruoto ar techninio etilo alkoholio, jų skiedinių (mišinių) ir aparatų jiems gaminti gaminimas, laikymas, gabenimas ar realizavimas.“ Šių nusikalstamų veikų lyginamoji dalis tarp nusikalstamų veikų ekonomikos srityje sumažėjo (nuo 17 proc. 2005 m. iki 10 proc. 2008 m.). 1,4 karto sumažėjo užregistruotų nusikalstamų veikų, numatytų BK 213 str. „Netikrų pinigų ar vertybinių popierių pagaminimas, laikymas ar realizavimas“. Lyginamoji dalis sumažėjo (nuo 14 proc. 2006 m. iki 17 proc. 2008 m.).

³⁸ LRV 1993 balandžio 15 d. nutarimas Nr. 225 “Dėl priemonių ekonominių nusikaltimų prevencijai ir kontrolei gerinti“// http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=129204&p_query=&p_tr2=; prisijungimo laikas: 2009-05-01.

³⁹ Rudzkis T., Panomariovas A. Nusikalstamų veikų draudimo srityje kriminologinės sampratos problema// Jurisprudencija. 2006, Nr. 6(84). P.48-53.

Lietuvoje užregistruoti ekonominiai nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai 2004-2008 m.

	2004	2005	2006	2007	2008
Kontrabanda BK 199 str.	105	93	79	122	108
Muitinės apgaulė BK 199 ¹ str.	-	3	1	2	5
Neteisėtas disponavimas akcizais apmokestinamomis prekėmis BK 199 ² str.	-	54	70	100	69
Neteisėtas prekių ar produkcijos neišvežimas iš Lietuvos Respublikos BK 200 str.	-	8	5	2	3
Neteisėtas namų gamybos stiprių alkoholinių gėrimų gaminimas ir t.t. BK 201 str.	908	1012	733	512	462
Neteisėtas vertimasis ūkine, komercine, finansine ar profesine veikla BK 202 str.	-	91	59	64	99
Neteisėta juridinio asmens veikla BK 203 str.	-	48	42	24	38
Svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimas BK 204 str.	3	5	3	34	34
Apgaulingas pareiškimas apie juridinio asmens veiklą BK 205 str.	-	1	3	1	1
Kredito, paskolos ar tikslinės paramos panaudojimas ne pagal paskirtį ar nustatytą tvarką BK 206 str.	-	4	7		4
Kreditinis sukčiavimas BK 207 str.	27	26	100	26	44
Skolininko nesąžiningumas BK 208 str.	-	27	13	11	16
Nusikalstamas bankrotas BK 209 str.	-	13	19	11	14
Komercinis šnipinėjimas 210 str.	-	5		4	1
Komercinės paslapties atskleidimas BK 211 str.	-	1		2	2
Netikrų pinigų ar vertybinių popierių pagaminimas, laikymas arba realizavimas BK 213 str.	1107	1170	1298	852	806
Netikros elektroninės mokėjimo priemonės gaminimas, tikros elektroninės mokėjimo priemonės klastojimas BK214 str.	1849	2370	2063	1333	941
Neteisėtas elektroninės mokėjimo priemonės ar jos duomenų panaudojimas BK 215 str.	-	319	161	417	1274
Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas BK 216 str.	-	8	23	6	10
Prekyba vertybiniais popieriais pasinaudojant viešai neatskleista informacija BK 217 str.	-		1		
Manipuliavimas vertybinių popierių kaina BK 218 str.	-	3		1	
Mokesčių nesumokėjimas BK 219 str.	-	34	27	44	42
Neteisingų duomenų apie pajamas, pelną ar turtą pateikimas BK 220 str.	-	104	83	138	243
Deklaracijos, ataskaitos ar kito dokumento nepateikimas BK 221 str.	-	42	25	33	7
Apgaulingas apskaitos tvarkymas BK 222 str.	325	300	343	295	409
Aplaidus apskaitos tvarkymas BK 223 str.	163	176	169	161	143
Netikrų ar suklastotų pašto ženklų, važiavimo ar kitokių bilietų, banderolių ar kitų oficialių žymėjimo ženklų pagaminimas, laikymas ar realizavimas BK 224 str.	-	21	6	12	6
Iš viso		5938	5299	4207	4781

⁴⁰ Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainė <http://www.vrm.lt> ; prisijungimo laikas: 2009-04-19.

Iš 5 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad užregistruotų nusikalstamų veikų, numatytų BK 221 str. sumažėjo 6 kartus, BK 210 str. -5 kartus, BK 224 str. -3,5 karto, BK 200 str. -2,6 karto, tačiau šių nusikalstamų veikų lyginamoji dalis kito neženkiai, kadangi užregistruojamos tik kelios dešimtys ar keli vienetai nusikalstamų veikų per metus.

Net 11 kartų padidėjo užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius, numatytų BK 204 str. „Svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimas“ skaičius.

Tiriamu laikotarpiu (beveik 4 kartus nuo 2005 m. iki 2008 m.) padidėjo užregistruotų nusikalstamų veikų, numatytų BK 215 str. „Neteisėtas elektroninės mokėjimo priemonės ar jos duomenų panaudojimas“ skaičius. 2008 m. lyginant su 2007 m. šių nusikalstamų veikų užregistruota 33 proc. daugiau. Lyginamoji dalis nusikalstamų veikų ekonomikos srityje padidėjo nuo 5 proc. 2005 m. iki 27 proc. 2008m. šios nusikalstamos veikos sudarė didžiausią dalį ekonominių nusikalstamų veikų struktūroje.

2,3 karto padidėjo užregistruotų nusikalstamų veikų, numatytų BK 220 str. „Neteisingų duomenų apie pajamas, pelną ar turtą pateikimas“ skaičius. Lyginamoji dalis padidėjo nuo 2 proc. 2005 m. iki 5 proc. 2008 m.

Didžioji dalis aptartų nusikalstamumo rodiklių tiesiogiai priklauso nuo tam įgaliotų teisėsaugos institucijų darbo efektyvumo ir iniciatyvos. Muitinės kriminalinės tarnybos (toliau MKT) pareigūnų iniciatyva 2008 m. sulaikytų prekių preliminari vertė MKT pradėtuose tyrimuose (be narkotikų) 15 mln. 548 tūkst. Lt., kitų valstybinių teisėsaugos institucijų – 6 mln. 701 tūkst. Lt. Sulaikyta virš 37 mln. vienetų cigarečių, 8 649 l. skysčių, kurių sudėtyje buvo etilo alkoholio, 8 180 l. naftos produktų, 17 transporto priemonių, 278,7 kg. tauriųjų metalų laužo⁴¹. Muitinės kriminalinės tarnybos 2008 m. veiklos ataskaitoje konstatuojama, kad 2006 m. neteisėtai Lietuvos rinkoje patekusių, parduodamų cigarečių kiekis sudarė 43 proc., 2007 m. – 26 proc.

Apgaulingas ir aplaidus apskaitos tvarkymas (BK 222 str., 223 str.) turi didelę įtaką šešėlinės ekonomikos egzistavimui ir nelegalių pajamų formavimuisi. Tai sąmoningas buhalterinės apskaitos duomenų iškraipymas (dvigubos buhalterinės apskaitos vedimas, pirminių apskaitos dokumentų ar apskaitos registrų klastojimas, ūkinių ir finansinių operacijų nefiksavimas apskaitos dokumentuose) siekiant nuslėpti mokesčius⁴². Apgaulingo ir aplaidaus apskaitos tvarkymo subjektai yra asmenys, kurie yra atsakingi už apskaitos tvarkymą, baudžiamoji atsakomybė atsiranda jei ši veika padaroma tyčia.

⁴¹ Muitinės departamento prie LR finansų ministerijos interneto svetainė, http://www.cust.lt/view?show=Veikla_plius2008_be_090310_123668697079857759.pdf; prisijungimo laikas:2009-04-26.

⁴² UAB Nepriklausomas auditas interneto svetainė . <http://www.nepriklausomasauditas.lt/index.php/pageid/617;> prisijungimo laikas: 2009-04-26.

Užregistruotų nusikalstamų veikų, susijusių su aplaidžiu apskaitos tvarkymu analizuojamu laikotarpiu rodikliai kito nedaug, galime sakyti išliko stabilūs, užregistruotų apgaulingo apskaitos tvarkymo atvejų padaugėjo 1,2 karto. Didžiausias šių nusikalstamų veikų šuolis tiriamu laikotarpiu užfiksuotas 2008 metais., lyginant su 2007 m. padaugėjo 38 proc. (nuo 295 nusikaltimų iki 409).

Palyginimui paanalizuosime Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau FNTT) 2008 m. veiklos ataskaitos rodiklius.

6 lentelė⁴³

2007- 2008 m. FNTT veiklos statistiniai rodikliai

Rodikliai	2007 m.	2008 m.
Atskleista nusikalstamų veikų	3745	5899
Pradėta ikiteisminių tyrimų, iš jų pareigūnui pačiam nustatčius nusikalstamos veikos požymius	533 282	621 343
Perduota į teismą ikiteisminio tyrimo bylų	287	371

FNTT atskleidžia nusikalstamas veikas finansų sistemai ir atlieka jų ikiteisminį tyrimą. 6 lentelėje pateikta FNTT 2008 m. veiklos ataskaitos kai kurie statistiniai duomenys. Matome, kad 2008 metais ši tarnyba atskleidė 1,6 karto daugiau nusikalstamų veikų lyginant su 2007 m, daugiau pradėjo ikiteisminių tyrimų bei daugiau perdavė į teismą ikiteisminio tyrimo bylų. Taip pat pastebime, kad daugiau kaip pusėje pradėtų ikiteisminių tyrimų nusikalstamos veikos požymius nustatė patys pareigūnai. FNTT ataskaitoje nurodo, kad 2008 m. 3,6 procentais padidėjo operatyvinėmis priemonėmis išaiškintų ikiteisminių tyrimų skaičius.

Taigi galime daryti prielaidą, kad 2008 m. ženkliai išaugęs užregistruotų nusikalstamų veikų, susijusių su apgaulingu apskaitos tvarkymu, skaičius yra tiesiogiai susijęs su tam įgaliotų teisėsaugos institucijų veiksmingu ir efektyviu darbu išaiškinant ir atskleidžiant šias nusikalstamas veikas.

2.5. Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, formuojama nauja viešojo administravimo sistema, atitinkanti vakarietiškus standartus. LR Konstitucija imperatyviai įpareigoja valstybės tarnautojus dirbti visuomenės labui, 5 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad „valdžios įstaigos

⁴³ Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnybos internetinė svetainė.

<http://www.fntt.lt/uploads/docs/2008%20m%20%20veiklos%20ataskaita%20%282%29.pdf>; prisijungimo laikas 2009-05-01.

tarnauja žmonėms⁴⁴. Valstybės tarnybos įstatymo 3 straipsnyje įtvirtinti valstybės tarnautojų etikos principai, kuriais valstybės tarnautojai privalo vadovautis įgyvendinant priskirtas funkcijas. Vadovaujantis šiame įstatyme įtvirtintais principais „valstybės tarnautojas privalo vadovautis visuomenės interesais, naudoti jam patikėtą valstybės ir savivaldybių turta, tarnybinę informaciją tik visuomenės gerovei, eidamas valstybės politiko pareigas ar atlikdamas tarnybines pareigas nesiekti naudos sau, savo šeimai, savo draugams“⁴⁵.

Nusikalstamomis veikomis valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams padaroma didelė žala valstybei, pakertamas visuomenės pasitikėjimas valdžios įstaigomis. K.Jovaišos teigimu, „Nusikaltimų valstybės tarnybai būdingas bruožas yra tas, kad juos padaro asmenys, patys įpareigoti vykdyti ir saugoti įstatymus“⁴⁶. Baudžiamojo kodekso XXXIII skyriuje nurodytos nusikalstamos veikos (kyšininkavimas, tarpininko kyšininkavimas, papirkimas, piktnaudžiavimas, neteisėtas teisių į daiktą įregistravimas, tarnybos pareigų neatlikimas) priskiriamos prie korupcinių nusikalstamų veikų. Pasak I. Michailovič, „Tarp jų yra glaudus tarpusavio ryšys subjekto ir objekto atžvilgiu, nes dauguma atvejų kyšis gali būti kito nusikaltimo akstinas, paraginimas, priežastis“⁴⁷.

7 lentelė⁴⁸

2004-2008 m. užregistruotų nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams struktūros dinamika

	2004	Pokytis proc.	2005	Pokytis proc.	2006	Pokytis proc.	2007	Pokytis proc.	2008
Kyšininkavimas	69	-30	48	56	75	-13	65	0	65
Tarpininko kyšininkavimas	2	50	3	-66	1	400	4	150	10
Papirkimas	51	43	73	440	394	-3	383	-21	303
Piktnaudžiavimas	341	4	356	-8	326	16	275	29	356
Neteisėtas teisių į daiktą įregistravimas	-	100	1	-100	-	100	1	0	1
Tarnybos pareigų neatlikimas	97	-22	70	3	72	-11	64	-5	61
Iš viso	560	-2	551	58	868	-9	792	0,5	796

Iš 7 lentelėje pateiktų duomenų, matyti 2004-2008 m. užregistruotų nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams didėjimo tendencija. Užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius analizuojamu laikotarpiu padidėjo daugiau kaip 1,4 karto. Atkreiptinas dėmesys į

⁴⁴Lietuvos Respublikos Konstitucija//Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

⁴⁵Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas//Valstybės žinios. 2002, Nr.45-1708.

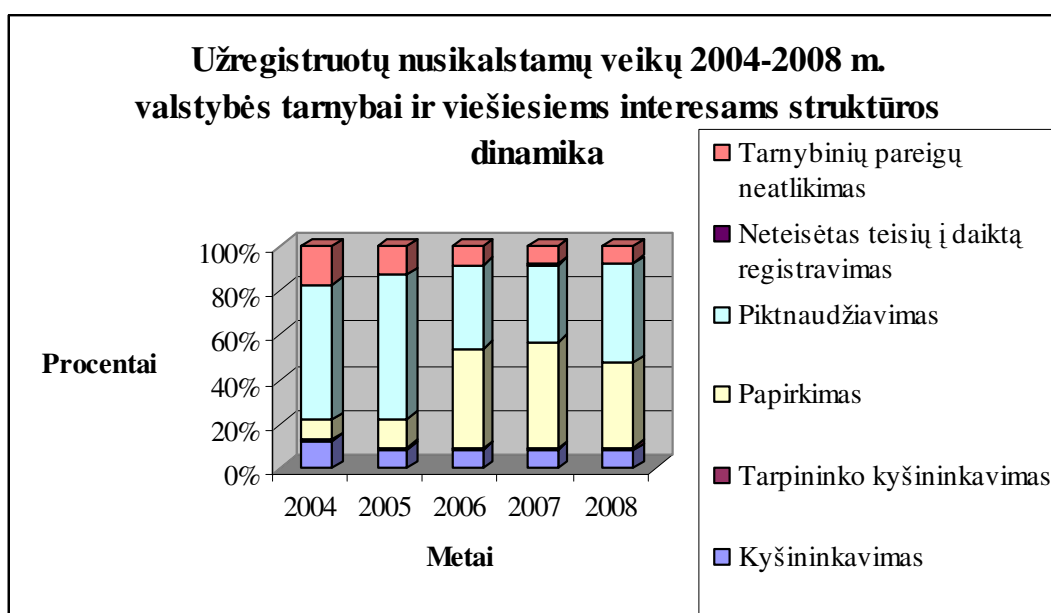
⁴⁶Jovaišas K. Nusikaltimai valstybės tarnybai//Verslo&komercinė teisė, 1999. Nr. 4-5, P.133.

⁴⁷ Michailovič I. Kelio korupcijai užkirtimas baudžiamosios teisės priemonėmis//Sociologija. Mintis ir veiksmas. 2007, Nr. 2(20). P. 43-56.

⁴⁸ Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainė <http://www.vrm.lt> ; prisijungimo laikas:2009-05-19.

užregistruotų 2006 metais papirkimų (BK 227 str.) kritinį šuolį, palyginus su 2005 m. užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius padidėjo daugiau kaip 5 kartus. Šių nusikalstamų veikų lyginamoji dalis užregistruotų nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams struktūroje atitinkamai padidėjo nuo 13 proc. iki 45 proc. (žr. 4 pav.). Užregistruotų piktnaudžiavimų (BK 228 str.) skaičius tiriamu laikotarpiu išliko stabilus, tačiau dėl papirkimų „šuolio“, piktnaudžiavimų lyginamoji dalis sumažėjo nuo 61 proc. 2005 m. iki 45 proc. 2008 m. Užregistruotų kyšininkavimų skaičius išliko stabilus, per metus vidutiniškai užregistruojami 64 kyšininkavimo atvejai, jų lyginamoji dalis sudaro vidutiniškai 8-12 proc. užregistruotų nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams.

4 paveikslas⁴⁹

I. Michailovič teigimu, korupcija – aukšto profesionalaus lygio nusikalstamumo fenomenas, koks būdingas ekonominio nusikalstamumo formoms⁵⁰. „Korupcijos problemų kontekste svarbi elgesio „abipusiškumo problema“ apibrėžiant santykį tarp dviejų ar daugiau partnerių, kurio metu užtikrinamos privilegijos ir nauda“. „Korupcija – vienas iš sunkiausiai tiriamų reiškinių. Korupcijos ryšiais susiję asmenys daro viską, kad tie ryšiai neišaiškėtų. Tam tikslui imamas įvairiausių slaptumo ir saugumo priemonių. Kuo ilgiau trunka korupciniai santykiai, tuo daugiau sukaupiama patirties slepiant juos“⁵¹. Transparency International atliktų tyrimų, kuriuose dalyvavo užsienio ir vietos ekspertai bei korespondentai ir verslo lyderiai,

⁴⁹Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainė <http://www.vrm.lt> ; prisijungimo laikas: 2009-05-19.

⁵⁰ Michailovič I. Kelio korupcijai užkirtimas baudžiamosios teisės priemonėmis //Sociologija. Mintis ir veiksmas 2007, Nr.2(20). P. 44

⁵¹ Justickis V. Kriminologija. I dalis. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2001. P.355.

ataskaitoje pateikiama, kad Lietuvos korupcijos suvokimo indeksas (korupcijos suvokimo indeksas yra išvestinis indikatorius, leidžiantis suskirstyti valstybes pagal suvokiamą korupcijos paplitimą tarp viešojo sektoriaus tarnautojų ir politikų)⁵² 2004-2008 m. siekė nuo 4,6 iki 4,8 iš 10 galimų. Lietuva pagal korupcijos suvokimo indeksą atsilieka nuo Baltijos ir kitų Europos Sąjungos šalių ir priskiriama prie šalių, kuriose nepažabota korupcija.

Tai, kad per metus užregistruojami vidutiniškai tik 64 kyšininkavimo atvejai, rodo aukštą šių nusikalstamų veikų latentškumą. Iš to galima spręsti apie mažą šių nusikaltimų kontrolės intensyvumą. Vadinas, korupcijos statistiniai rodikliai priklauso vien tik nuo kontrolės intensyvumo.

Korupcija yra vienas pavojingiausių nusikaltimų žmogui bei visuomenei. Korupcija ne tik užkrauna papildomą finansinę naštą žmogui, bet daro neigiamą įtaką šalies ekonomikai bei žmogaus socialinei raidai, skatina žmones nepasitikėti teisine sistema, kompromituoja valstybę bei jos institucijas. Korupcijos žala neretai yra didesnė nei paprastai turtinių nusikaltimų.

2.6. Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai, susiję su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis, nuodingomis ar stipriai veikiančiomis medžiagomis

Narkomanija – viena iš aktualiausių šių dienų Lietuvos problemų. Iš narkotikų verslo gaunamas didelis pelnas, didėjanti paklausa bei pasiūla, mažėjanti narkotikų kaina lemia narkomanijos plitimą ir su tuo susijusį nusikalstamumą. Daugėja jaunų žmonių, vartojančių narkotikus, kasmet Lietuvoje užregistruojama vis daugiau narkomanija sergančių asmenų. Taip pat plinta su narkotikais susijusios infekcinės ligos, Lietuvoje dažniausiai ŽIV užsikrečiama vartojant intraveninius narkotikus. Lietuvos piliečiai vis labiau įsitraukia į tarptautinį organizuotą narkotikų verslą, pastaruoju metu lietuviai sulaikomi ne tik kaip kurjeriai, gabenantys narkotikus, bet ir kaip nusikalstamo narkotikų verslo organizatoriai⁵³.

Analizuojamu 2004-2008 m. užregistruotų nusikalstamų veikų, susijusių su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis skaičius padidėjo 1,2 karto (žr. 8 lentelę).

Užregistruotų nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis be tikslo jas platinti (BK 259 str.) skaičius nuo 2005 m. iki 2008 m. padidėjo 1,3 karto. Lyginamoji dalis, nusikalstamų veikų, susijusių su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis struktūroje padidėjo nuo 44 proc. 2005 m. iki 57 proc. 2008 m.

⁵²Transparency International Lietuvos skyriaus interneto svetainė.

http://www.transparency.lt/new/images/ti_ksi_2008_galutine.pdf ; prisijungimo laikas: 2009-05-03.

⁵³Lietuvos Respublikos seimo 2004 m. balandžio 8 nutarimas Nr. IX-2110 „Dėl nacionalinės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2004-2008 metų programos patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2004, Nr.58-2041.

Užregistruotų nusikaltimų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti arba neteisėtas disponavimas labai dideliu narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiu (BK 260 str.) skaičius nuo 2005 m. iki 2008 m. sumažėjo 1,3 karto. Lyginamoji dalis sumažėjo nuo 54 proc. iki 41 proc.

Analizuojamu laikotarpiu užregistruotų nusikalstamų veikų, susijusių su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų padidėjo 1,2 karto. Atkreiptinas dėmesys, kad šie nusikaltimai pasižymi gana dideliu latentišku, kuris priklauso nuo daugelio veiksnių: teisėsaugos institucijų aktyvumo, kompetencijos, bendradarbiavimo ir t.t.

8 lentelė⁵⁴

2004- 2008 m. užregistruotų nusikalstamų veikų, susijusių su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis, nuodingomis ar stipriai veikiančiomis medžiagomis dinamika

Nusikalstamos veikos	2004 m	2005 m	2006 m.	2007 m.	2008 m.
Neteisėtas disponavimas narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis be tikslo jas platinti BK 259 str.	-	808	966	965	1042
Neteisėtas disponavimas narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti arba neteisėtas disponavimas labai dideliu narkotinių arba psichotropinių medžiagų kiekiu BK 260 str.	-	975	673	728	747
Narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimas nepilnamečiams BK 261 str.	-	2	5	8	14
Įrenginių narkotinėms ar psichotropinėms medžiagoms gaminti gaminimas arba narkotinių ar psichotropinių medžiagų gamybos technologijų ar instrukcijų rengimas BK 262 str.	-	2	1	2	2
Narkotinių ir psichotropinių medžiagų vagystė, prievartavimas arba kitoks neteisėtas užvaldymas BK 263 str.	-	6	1	4	7
Lenkimas vartoti narkotines ar psichotropines medžiagas BK 264 str.	-	4	10	6	8
Neteisėtas aguonų ar kanapių auginimas BK 265 str.	-	8	4	4	8
Neteisėtas disponavimas pirmos kategorijos narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) BK 266 str.	-	2	3	7	3
Neteisėtas disponavimas stipriai veikiančiomis ar nuodingomis medžiagomis BK 267 str.	-	7	2	-	3
Viso :	1551	1814	1665	1724	1834
Nusikalstamų veikų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų	45	53	49	51	54

⁵⁴ Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainė <http://www.vrm.lt> ; prisijungimo laikas: 2009-05-19.

2.7. Kitos nusikalstamos veikos

Šioje magistro baigiamojo darbo dalyje analizuosime tų užregistruotų nusikalstamų veikų statistinius rodiklius, kurių atskirai neišskyrėme ir neaptarėme ankstesnėse šio darbo dalyse. Baudžiamojo kodekso specialiojoje dalyje nusikalstamos veikos suskirstytos į 32 skyrius. V.Piesliako teigimu „tai lyg išsamus nuodėmių sąrašas“⁵⁵. Prie kitų nusikalstamų veikų priskiriame nusikalstamas veikas, numatytas daugiau kaip 20 BK specialiosios dalies skyrių. Tačiau bendro nusikalstamumo struktūroje (žr. 1 pav.) užregistruotos šios nusikalstamos veikos sudaro vos vieną ketvirtadalį.

Iš 9 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad analizuojamu laikotarpiu užregistruotų nusikalstamų veikų, sugrupuotų pagal BK specialiosios dalies skyrius, skaičius didesnėje dalyje (15 iš 24) atvejų turėjo mažėjimo tendenciją. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad 15 kartų padaugėjo užregistruotų nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų asmens lygiateisiškumui ir sąžinės laisvei, 7 kartus padaugėjo užregistruotų nusikaltimų elektroninių duomenų ir informacinių sistemų saugumui, 2,7 karto padaugėjo užregistruotų nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų dorovei.

Toliau bus panagrinėtos išsamiau tos nusikalstamų veikų grupės, kurių 2004-2008 m. statistinių rodiklių pokyčiai buvo ženkliausi.

⁵⁵ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga.-Vilnius: Justitia, 2006. P.17.

**Lietuvoje užregistruotų nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų 2004-2008 m.
struktūra pagal BK specialiosios dalies kai kuriuos skyrius**

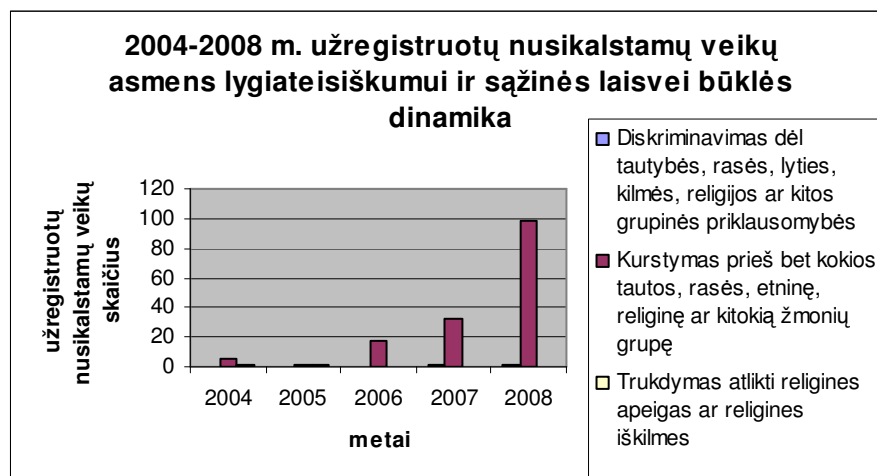
	2004	2005	2006	2007	2008
Nusikaltimai žmogiškumui ir karo nusikaltimai, BK XV skyrius	12	10	11	8	8
Nusikaltimai Lietuvos valstybės nepriklausomybei, teritorijos vientisumui ir konstitucinei santvarkai, BK XVI skyrius	10	21	12	1	13
Nusikaltimai, pavojingi žmogaus sveikatai ir gyvybei, BK XIX skyrius	562	596	500	447	381
Nusikaltimai žmogaus laisvei, BK XX skyrius	93	113	96	115	124
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai asmens garbei ir orumui, BK XXII skyrius	61	53	75	100	124
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai vaikui ir šeimai, BK XXIII skyrius	692	653	612	545	302
Nusikaltimai asmens privataus gyvenimo neliečiamumui, BK XXIV skyrius	44	64	66	56	62
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai asmens lygiateisiškumui ir sąžinės laisvei, BK XV skyrius	7	4	17	34	101
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai piliečių rinkimų teisėms ir Lietuvos Respublikos Prezidento, seimo bei savivaldybių tarnybų rinkimų ar referendumų tvarkai, BK XXVI skyrius	23	3	-	11	16
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai asmens socialinėms teisėms, BK XXVII skyrius	186	213	235	242	159
Nusikaltimai intelektinei ir pramonei nuosavybei, BK XXIX skyrius	130	106	97	80	62
Nusikaltimai elektroninių duomenų ir informacinių sistemų saugumui, BK XXX skyrius	15	18	20	50	91
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai teisingumui, BK XXXIV skyrius	579	596	607	646	651
Nusikaltimai visuomenės saugumui, BK XXXV skyrius	85	33	5	2	-
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai, susiję su disponavimu ginklais, šaudmenimis, sprogmenimis, sprogstamosiomis ar radioaktyviosiomis medžiagomis arba karine įranga, BK XXXVI skyrius	551	483	396	333	376
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai aplinkai ir žmonių sveikatai, BK XXXVIII skyrius	65	50	37	38	56
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai transporto eismo saugumui, BK XXXIX skyrius	2984	3481	3446	3451	2463
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai viešajai tvarkai, BK XL skyrius	4261	3999	3604	3417	3183
Nusikaltimai valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens veiklai, BK XLI skyrius	535	532	600	517	520
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai valdymo tvarkai, BK XLII skyrius	926	886	900	581	545
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai valdymo tvarkai, susiję su dokumentų ar matavimo priemonių klastojimu, BK XLIII skyrius	5098	5022	5625	4431	4504
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai dorovei, BK XLIV skyrius	85	71	95	89	231
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai mirusiojo atminimui, BK XLV skyrius	138	103	92	95	79
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai krašto apsaugos tarnybai, BK XLVI skyrius	130	94	148	154	110

⁵⁶ Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainė <http://www.vrm.lt> ; prisijungimo laikas: 2009-04-19.

Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai asmens lygiateisiškumui ir sąžinės laisvei pastaruju metu ypatingai sukelia didelį žiniasklaidos ir visuomenės susidomėjimą. Šios kategorijos nusikalstamosioms veikoms priskiriamos nusikalstamos veikos: diskriminavimas dėl tautybės, rasės, lyties, kilmės, religijos ar kitos grupinės priklausomybės (BK 169 str.), kurstymas prieš bet kokios tautos, rasės, etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę (BK 170 str.), trukdymas atlikti religines apeigas ar religines iškilmes (BK 171 str.). Svarbu tai, kad šių nusikalstamų veikų pavojingumas reiškia ne vien tai, kad nuo jų nukenčia fizinį smurtą ar užgauliojimus dėl kitokios odos spalvos, tautybės, etninės kilmės, seksualinės orientacijos ar religijos išpažinimo patyręs žmogus. Šios nusikalstamos veikos pavojingos ir galimomis pasekmėmis visai visuomenei, joje dominuojančios lietuvių tautinės grupės ir Lietuvos tarptautiniam įvaizdžiui⁵⁷.

Bendro nusikalstamumo struktūroje Lietuvoje užregistruoti nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai asmens lygiateisiškumui ir sąžinės laisvei sudaro palyginti labai mažą dalį. Tiriamu laikotarpiu ši dalis kito nuo 0,004 proc. 2005 m. iki 0,13 proc. 2008 m.

5 paveikslas⁵⁸

Užregistruotų nusikalstamų veikų asmens lygiateisiškumui ir sąžinės laisvei struktūroje didžiąją dalį sudaro kurstymai prieš bet kokios tautos, rasės, etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę (BK 170 str.) (žr. 5 pav.). Šių užregistruotų nusikaltimų skaičius analizuojamu laikotarpiu padidėjo beveik 20 kartų (nuo 5 užregistruotų nusikaltimų 2004 m. iki 99 nusikaltimų 2008 m.). Kritinis šuolis užregistruotas 2008 m., palyginti su 2007 m. užregistruotų nusikaltimų skaičius padidėjo 209 proc. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Specialiųjų tyrimų

⁵⁷Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra. Nusikalstamų veikų, padaromų dėl rasinės, etninės, tautinės, religinės neapykantos, kitokios netolerancijos ir diskriminavimo, ikiteisminių tyrimų rezultatų, problematikos, tendencijų ir prevencijos priemonių apibendrinimas// 2008-12-31 Nr. 12.14-41.

⁵⁸ Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainė <http://www.vrm.lt> ; prisijungimo laikas: 2009-04-19.

skyriaus vyriausiojo prokuroro R. Valentukevičiaus teigimu „absolūti dauguma šių nusikalstamų veikų padaromos pasinaudojant kompiuterių tinklais viešojoje internetinėje erdvėje“⁵⁹.

Diskriminavimų dėl tautybės, rasės, lyties, kilmės, religijos ar kitos grupinės priklausomybės (BK 169 str.) užregistruota 2007 m. ir 2008 m. po 2 nusikaltimus, trukdymų atlikti religines apeigas ar religines iškilmes (BK 171 str.) užregistruota 2004 m. ir 2005 m. po 2 baudžiamuosius nusižengimus. Užregistruotų nusikalstamų veikų asmens lygiateisiškumui ir sąžinės laisvei skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų padidėjo nuo 0,2 – 2004 m. iki 3 – 2008 m.

Pasaulyje vykstanti migracija lemia tai, kad visuomenėse didėja kultūrinė ir etninė įvairovė, daugelis valstybių tampa daugiatautėmis, daugiakultūremis. Neišvengiamai susiduriama su kitų rasių, religijų, tautų, kultūrų žmonių diskriminacija, neapykanta jiems. Galime teigti, kad šie iššūkiai ir tendencijos neaplenkia ir Lietuvos. 2006 m. rugsėjo 19 d. LR Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 907 „Dėl nacionalinės antidiskriminacinės 2006-2008 metų programos patvirtinimo“⁶⁰. Įgyvendinant šią programą numatyta parengti Baudžiamojo kodekso papildymo projektą, kuriame rasiniai motyvai būtų nurodyti kaip atsakomybę sunkinanti aplinkybė. Taip siekiama sugriežtinti baudžiamąją atsakomybę už padarytas nusikalstamas veikas dėl rasinių motyvų.

Nusikaltimai elektroninių duomenų ir informacinių sistemų saugumui kriminalizuoti Baudžiamojo kodekso XXX skyriuje. Anot dr. A.Kiščio, analizuojant nusikalstamumo raidą konkrečiu laikotarpiu būtina įvardyti tuo metu įvykusius reikšmingus teisės ir kitų veiksmų pokyčius⁶¹. Todėl prieš analizuojant šios kategorijos užregistruotų nusikalstamų veikų statistinius duomenis, būtina atkreipti dėmesį į tai, kad 2007-07-21 įsigaliojusiu įstatymu Nr. X-1233 buvo pakeisti Baudžiamojo kodekso XXX skyriaus, straipsnių pavadinimai, nusikalstamų veikų sudėčių požymiai bei sankcijos. Naujai kriminalizuotos veikos, numatytos BK 196 str. ir 197 str. kuriomis padaroma nedidelė žala. Baudžiamojo kodekso XXX skyriaus pakeitimus galime vertinti kaip baudžiamosios kriminalizacijos plėtimą.

Nors analizuojamu laikotarpiu užregistruotos nusikalstamos veikos elektroninių duomenų ir informacinių sistemų saugumui sudarė mažą bendro nusikalstamumo struktūros dalį, tačiau šios kategorijos nusikalstamų veikų struktūroje įvyko esminių pokyčių (žr. 6 pav.).

2004 m.-2006 m. vidutiniškai per metus Lietuvoje buvo užregistruojama nuo 15 iki 20

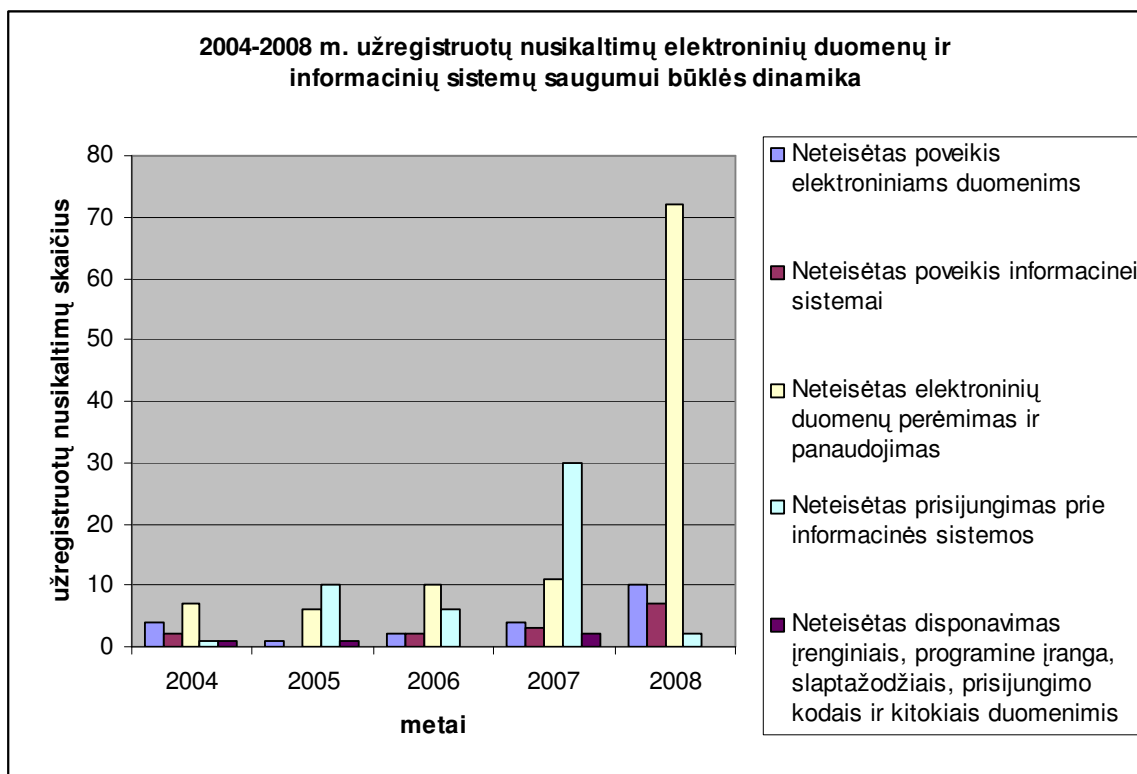
⁵⁹Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra. Nusikalstamų veikų, padaromų dėl rasinės, etninės, tautinės, religinės neapykantos, kitokios netolerancijos ir diskriminavimo, ikiteisminių tyrimų rezultatų, problematikos, tendencijų ir prevencijos priemonių apibendrinimas// 2008-12-31 Nr. 12.14-41.

⁶⁰Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. rugsėjo 19 d. nutarimas Nr.907 „Dėl nacionalinės antidiskriminacinės 2006-2008 metų programos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2006, Nr. 100-3872.

⁶¹ Kiškis A. Nusikalstamumas Lietuvoje: ką pakeitė teisės reforma? // Jurisprudencija. 2006, Nr. 3(81). P. 32-39.

nusikaltimų informatikai. 2007 m. lyginant su 2006 m. 5 kartus daugiau (nuo 6 nusikaltimų 2006 m. iki 30 nusikaltimų 2007 m.) užregistruota neteisėtų prisijungimų prie informacinių sistemų (BK 198¹ str.), 2008 šis rodiklis sumažėjo 15 kartų (nuo 30 iki 2 užregistruotų nusikaltimų). 2008 m. 6,5 karto padaugėjo užregistruotų neteisėtų elektroninių duomenų perėmimų ir panaudojimų (BK 198 str.) lyginant su 2007 m. (nuo 11 iki 72).

6 paveikslas⁶²

Nors ir akivaizdūs kai kurių nusikaltimų elektroninių duomenų ir informacinių sistemų saugumui pokyčiai 2007m. ir 2008 m., tačiau vargu ar galima teigti, kad tai nulėmė pakeitimai Baudžiamajame įstatyme. Kaip jau minėjome, 2007 m. 6 kartus padidėjo užregistruotų nusikaltimų, numatytų BK 198¹ str. skaičius, tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad visi šie 30 nusikaltimų užregistruoti per pirmąjį 2007 m. pusmetį, dar prieš įsigaliojant Baudžiamojo įstatymo pakeitimo įstatymui. Tą patį galima pasakyti ir apie 2007 m. užregistruotus BK 198 str. numatytus nusikaltimus: per pirmąjį pusmetį užregistruoti 9 nusikaltimai, o po Baudžiamojo įstatymo pakeitimų – 2 nusikaltimai.

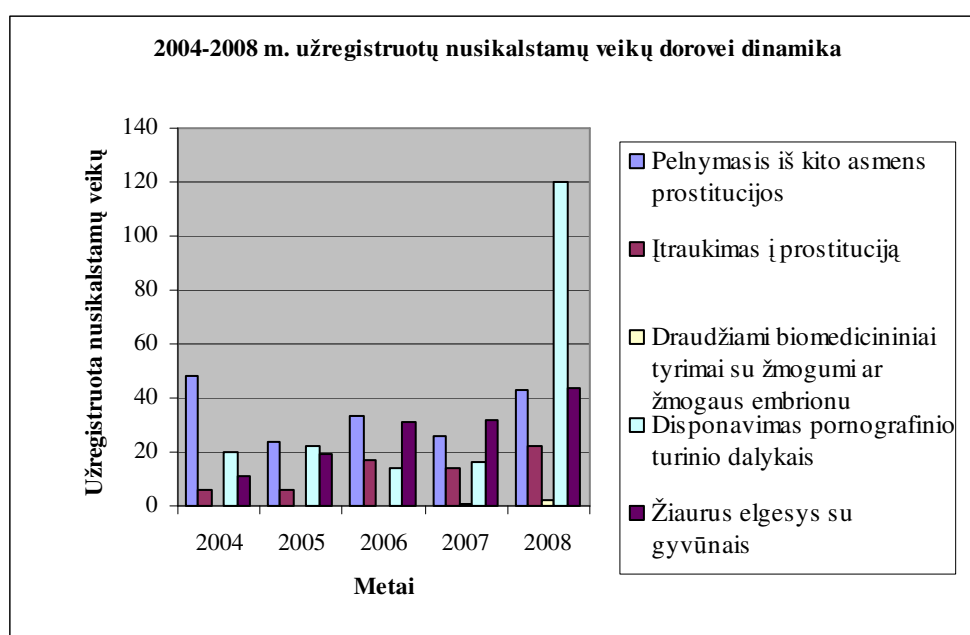
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai dorovei – tai nusikalstamos veikos, susijusios su prostitucija ir pornografija, draudžiamais biomedicininiais tyrimais su žmogumi ar žmogaus embrionu bei žiauriu elgesiu su gyvūnais. 2004 - 2007 m. Lietuvoje buvo

⁶² Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainė <http://www.vrm.lt> ; prisijungimo laikas: 2009-04-19.

užregistruojama vidutiniškai po 85 nusikalstamas veikas dorovei per metus, 2008 m. šis skaičius padidėjo iki 231 (žr. 9 lentelę).

Iš 7 paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad 2008 m. užregistruotų nusikalstamų veikų dorovei struktūroje didžiąją dalį (52 proc.) sudaro nusikalstamos veikos susijusios su disponavimu pornografinio turinio dalykais, 2007 m. sudarė 18 proc. dalį. 4 kartus analizuojamu laikotarpiu padaugėjo užregistruotų nusikaltimų, susijusių su įtraukimu į prostituciją, tiek pat kartų padaugėjo užregistruotų nusikaltimų, susijusių su žiauriu elgesiu su gyvūnais. Nors analizuojamu laikotarpiu užregistruotų nusikalstamų veikų dorovei skaičius didėjo, tačiau jis neatspindi realios situacijos, dėl pakankamai aukšto latentiško.

7 paveikslas⁶³

Nusikaltimai visuomenės saugumui apibrėžti ir išvardinti Baudžiamojo kodekso XXXV skyriuje. Tai nusikalstamas susivienijimas (249 str.), teroro aktas (250 str.), terorizmo kurstymas (250¹ str.), orlaivio, laivo arba stacionarios platformos kontinentiniame šelfe užgrobimas (251 str.) ir žmogaus pagrobimas įkaitu (252 str.). „Grėsmė visuomenės saugumui paprastai siejama su pavojumi ne konkrečiam individui, bet didelei arba neapibrėžtai žmonių grupei“⁶⁴. Analizuojamu laikotarpiu užregistruotų nusikaltimų visuomenės saugumui rodikliai ypatingi tuo, kad sumažėjo visu 100 procentų, tai yra 2008 metais neužregistruotas nė vienas šios kategorijos nusikaltimas (žr.9 lentelę). 2004 m. užregistruoti nusikaltimai visuomenės saugumui bendro nusikalstamumo struktūroje sudarė nedidelę - 0,1 proc. dalį, 2008 m. šie nusikaltimai

⁶³ Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainė <http://www.vrm.lt> ; prisijungimo laikas: 2009-04-19.

⁶⁴ Fedosiuk O. Baudžiamoji teisė (specialioji dalis). Nusikaltimai dorovei LR BK XLIV skyrius http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/baudziamosios_teises_katedra/paskaitos/Nusik_dorovei.ppt#256,1 ,Baudžiamoji teisė (specialioji dalis) Nusikaltimai dorovei LR BK XLIV SKYRIUS.

„išnyko“ iš Lietuvos nusikalstamumo struktūros. Nusikaltimų visuomenės saugumui struktūros didžiąją dalį (daugiau kaip 90 proc.) sudarė nusikaltimai numatyti BK 249 str. „Nusikalstamas susivienijimas“. Kitų nusikaltimų, priskiriamų prie nusikaltimų visuomenės saugumui užregistruota per metus po 1-2 nusikaltimus, arba išviso neužregistruota.

Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai vaikui ir šeimai bendro nusikalstamumo struktūroje sudaro nedidelę dalį, 2004 m. sudarė 0,7 proc., iki 2008 m. ši dalis sumažėjo iki 0,4 proc.

Užregistruotų nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai skaičius tiriamu laikotarpiu sumažėjo 2,3 karto (nuo 692 užregistruotų nusikalstamų veikų 2004 m. iki 302 – 2008 m.). Šios kategorijos užregistruotų nusikalstamų veikų struktūroje didžiąją dalį (nuo 61 proc. iki 79 proc.) sudaro nusikaltimai, susiję su vengimu išlaikyti vaiką (BK 164 str.). Būtent šių užregistruotų nusikaltimų skaičius analizuojamu laikotarpiu sumažėjo 2,7 karto (nuo 513 užregistruotų nusikaltimų 2004 m. iki 185 – 2008 m.). 1,8 karto (nuo 143 užregistruotų nusikaltimų 2004 m. iki 77 – 2008 m.) sumažėjo užregistruotų nusikaltimų, susijusių su vaiko įtraukimu į nusikalstamą veiką (BK 159 str.).

3. UŽREGISTRUOTŲ ASMENŲ, ĮTARIAMŲ (KALTINAMŲ), PADARIUS NUSIKALSTAMAS VEIKAS KRIMINOLOGINĖ CHARAKTERISTIKA

Šioje magistro baigiamojo darbo dalyje išskirsime ir apibūdinsime 2004-2008 m. užregistruotų asmenų, įtariamų (kaltinamų), padarius nusikalstamas veikas socialinius bruožus, tokius kaip: lytis, amžius, išsimokslinimas, užimtumas, nusikalstamo elgesio pakartotinumą, alkoholio ar kitų svaigiųjų medžiagų vartojimas darant nusikalstamas veikas, nusikalstamų veikų darymas grupėmis.

10 lentelė⁶⁵

Užregistruotų asmenų, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas Lietuvoje 2004-2008 m. rodiklių dinamika

Metai	Užregistruota asmenų padariusių nusikalstamas veikas	
	Iš viso	Pokytis (lyginant su praeitais m.) (proc.)
2004	27887	28,53
2005	26070	-6,5
2006	24831	-4,8
2007	22703	-8,6
2008	23235	2,3

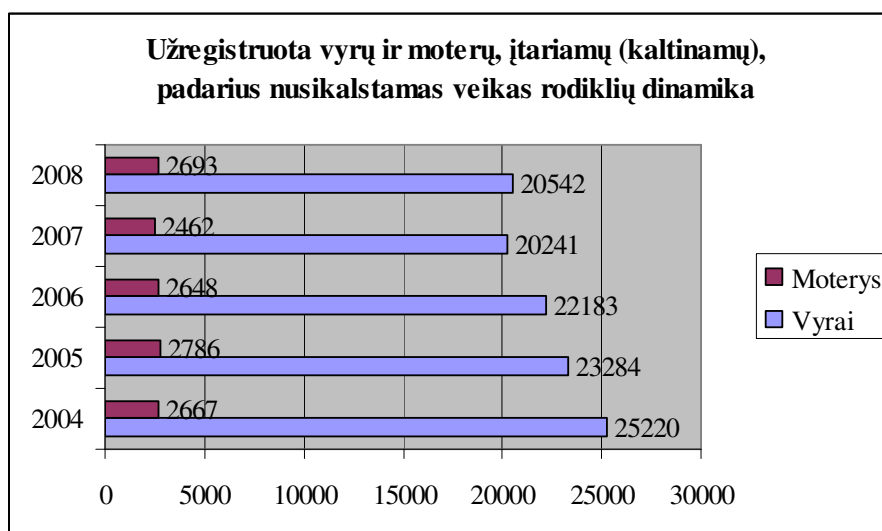
Išanalizavę 10 lentelėje pateiktus duomenis, matome, kad analizuojamu laikotarpiu užregistruotų asmenų, įtariamų (kaltinamų), padarius nusikalstamas veikas skaičius sumažėjo 1,2

⁶⁵ Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro internetinė svetainė <http://www.nplc.lt:8000/asis/>; prisijungimo laikas: 2009-08-08.

karto, beveik tiek pat - 1,19 karto sumažėjo ir užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius. 2004 metais 100 tūkst. gyventojų teko 811 užregistruotų asmenų, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas, iki 2008 m. šis skaičius sumažėjo iki 686. Mažiausiai – 670 asmenų 100 tūkst. gyventojų teko 2007 m.

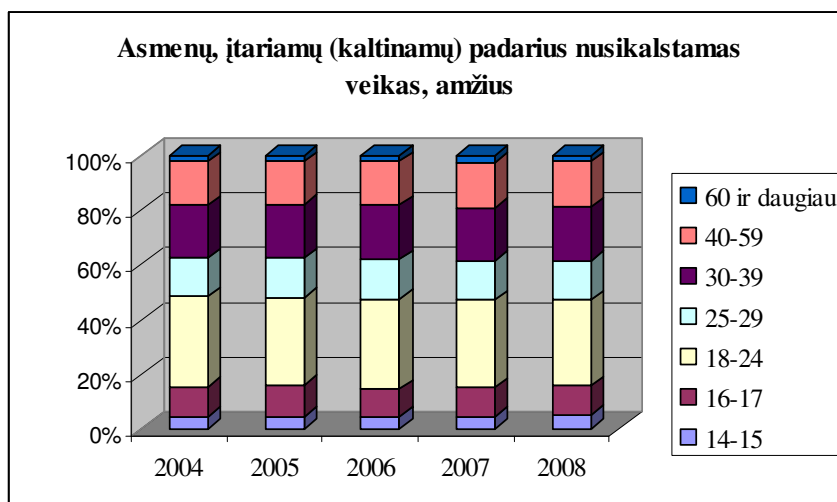
Didžiąją dalį (žr. 8 pav.) visų asmenų, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas, sudaro vyrai (vidutiniškai 89 proc.). Užregistruotų įtariamų (kaltinamų) vyrų skaičius aptariamu laikotarpiu sumažėjo 1,2 karto. Užregistruotų moterų skaičius išliko stabilus, tačiau užregistruotų vyrų skaičiaus mažėjimas lėmė moterų lyginamosios dalies augimą. Analizuojamu laikotarpiu moterų lyginamoji dalis padidėjo nuo 10 proc. 2004 m. iki 12 proc. 2008 m.

8 paveikslas⁶⁶

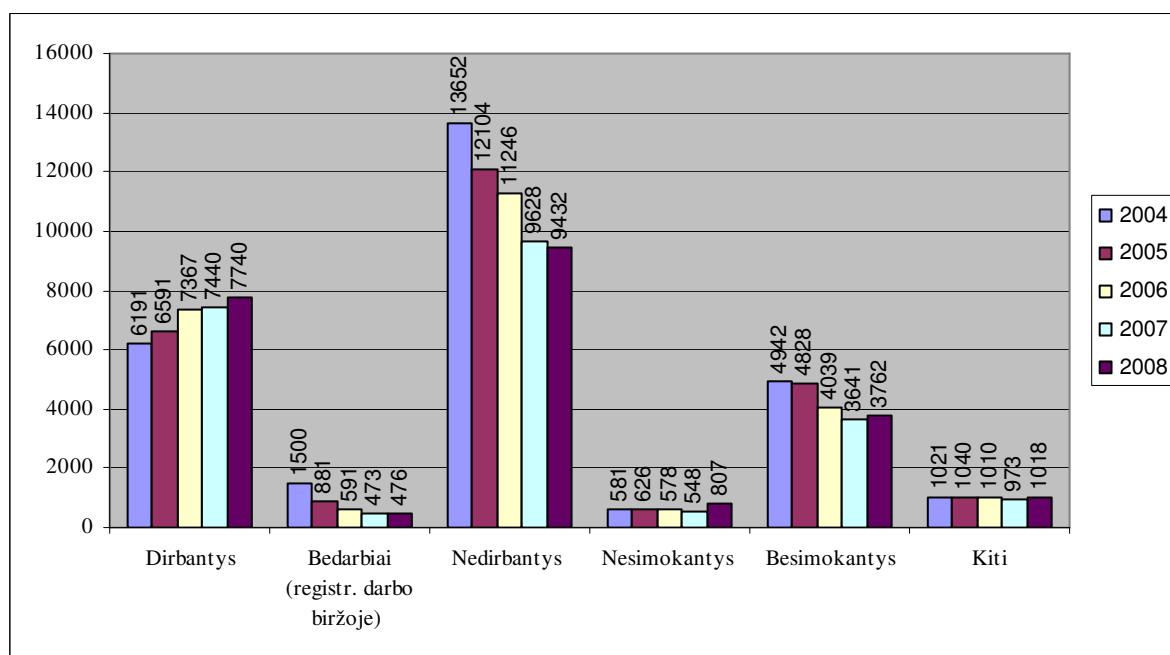

Apžvelgsime užregistruotų asmenų, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas pasiskirstymą pagal amžiaus grupes. Visi šie asmenys suskirstyti į septynias amžiaus grupes (žr. 9 pav.). Iš 9 paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad tiriamu laikotarpiu didesnių pokyčių neįvyko, pasiskirstymo pagal amžiaus grupes proporcijos išliko stabilios. Svyravimai atskirų amžiaus grupėse siekia vos 1- 2 proc. Vieną trečdalį visų įtariamų (kaltinamų), padarius nusikalstamas veikas asmenų, sudaro 18-24 metų amžiaus asmenys. Mažiausią (apie 2 proc.) lyginamąją dalį sudaro 60 ir daugiau metų sulaukę asmenys. Jauniausi, 14 -15 metų asmenys sudaro 4 proc. lyginamąją dalį tarp visų asmenų, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas.

⁶⁶Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro internetinė svetainė <http://www.nplc.lt:8000/asis/> ; prisijungimo laikas: 2009-08-08.

Užregistruotų asmenų, įtariamų (kaltinamų), padarius nusikalstamas veikas socialinė padėtis

Kaip teigia A. Kuolaitė - neužimtas visuomenei naudinga veikla individas ilgainiui demoralizuojamas, atsiranda neigiamų psichologinio, socialinio, finansinio pobūdžio padarinių⁶⁹. 10 paveiksle pateikti duomenys rodo, kad nedirbantys asmenys pasižymi didžiausiu kriminaliniu aktyvumu. Nors kiekvienais analizuojamo laikotarpio metais užregistruotų nedirbančių įtariamų

⁶⁷Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro internetinė svetainė <http://www.nplc.lt:8000/asis/> ; prisijungimo laikas: 2009-08-08.

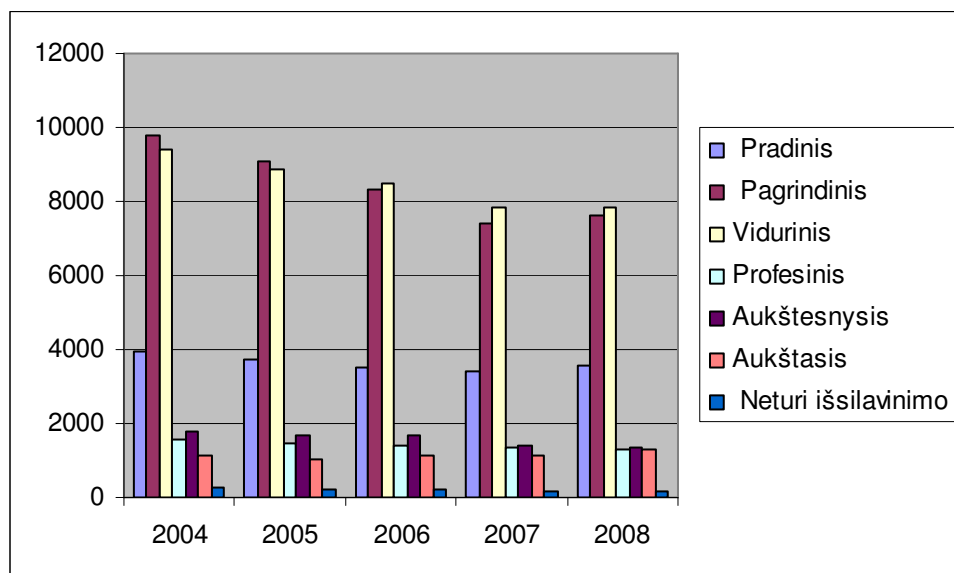
⁶⁸Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro internetinė svetainė <http://www.nplc.lt:8000/asis/> ; prisijungimo laikas: 2009-08-08.

⁶⁹ Kuolaitė A. Nusikaltimus padariusių nedirbančių ir nesimokančių asmenų kontingento paplitimas ir asmenybės bruožai // Jurisprudencija. 2007, Nr. 2(92).P.75.

(kaltinamų) asmenų skaičius mažėjo, šios kategorijos asmenų lyginamoji dalis tarp kitų užregistruotų įtariamų (kaltinamų) išlieka didžiausia. Per penkis metus aptariamos kategorijos asmenų lyginamoji dalis sumažėjo (nuo 49 proc. 2004 m. iki 41 proc. 2008 m.). Absoliučiais skaičiais tokių asmenų sumažėjo 1,4 karto. Užregistruotų dirbančių įtariamų (kaltinamų) asmenų skaičius kiekvienais metais didėjo, lyginamoji dalis tarp kitų įtariamų (kaltinamų) padidėjo (nuo 22 proc. 2004 m. iki 33 proc. 2008 m.). Absoliučiais skaičiais tokių asmenų padaugėjo 1,3 karto. Manome, kad tam turėjo įtakos gerėjanti padėtis šalies darbo rinkoje. Analizuojamu laikotarpiu Lietuvoje bedarbių skaičius sumažėjo 51 proc., gyventojų užimtumas padidėjo 6 proc.⁷⁰ Užregistruotų besimokančių asmenų, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas skaičius tiriamu laikotarpiu sumažėjo 1,3 karto, lyginamoji aptariamos asmenų kategorijos dalis tarp visų įtariamų (kaltinamų), kito nežymiai (svyravo nuo 16 proc. iki 18 proc.). Kitų įtariamų (kaltinamų), padarius nusikalstamas asmenų grupei (žr. 10 pav.) priskirti 1-2 gr. invalidai, namų šeimininkės (ai), pensininkai, elgetaujantys, įkalinti laisvės atėmimo įstaigose asmenys, kariai. Jų lyginamoji dalis tarp kitų įtariamų (kaltinamų) asmenų sudaro apie 4 proc., užregistruotų šių asmenų skaičius tiriamu laikotarpiu išliko stabilus, beveik nekito ir lyginamoji dalis (svyravo nuo 3,7 proc. iki 4,3 proc.) tarp visų užregistruotų įtariamų (kaltinamų) asmenų.

11 paveikslas⁷¹

Užregistruotų asmenų, įtariamų (kaltinamų), padarius nusikalstamas veikas išsilavinimas

Analizuojant užregistruotų asmenų, įtariamų (kaltinamų), padarius nusikalstamas veikas duomenis pagal išsilavinimą (žr. 11 pav.), matome, kad analizuojamu laikotarpiu mažėjo užregistruotų įtariamų (kaltinamų) asmenų, turinčių pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą skaičius.

⁷⁰ Statistikos departamento prie LR Vyriausybės interneto svetainė// <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1024>; prisijungimo laikas: 2009-08-08.

⁷¹ Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro internetinė svetainė <http://www.nplc.lt:8000/asis/>; prisijungimo laikas: 2009-08-08.

Daugiausia užregistruota įtariamų (kaltinamų) asmenų, turinčių pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą. Tokių asmenų lyginamosios dalys tarp visų įtariamų (kaltinamų) asmenų sudaro vidutiniškai po 33 proc., pradinį išsilavinimą turinčių asmenų – 14 proc. Užregistruotų įtariamų (kaltinamų) asmenų, turinčių profesinį, aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą lyginamosios dalys svyruoja nuo 4 proc. iki 6 proc. Tuo metu, vidutiniškai 22 proc. visų Lietuvos gyventojų, turi aukštąjį arba aukštesnįjį išsilavinimą, 18 proc. – profesinį išsilavinimą, 32 proc. – vidurinį išsilavinimą, 15 proc. pagrindinį išsilavinimą, 13 proc. – pradinį išsilavinimą⁷².

Vidutiniškai 2 kartus didesnė lyginamoji dalis užregistruotų įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas, asmenų turi tik pagrindinį išsilavinimą lyginant su Lietuvos gyventojais, turinčiais pagrindinį išsilavinimą. Galima teigti, kad žemesnį išsilavinimą turintys asmenys nusikalsta dažniau.

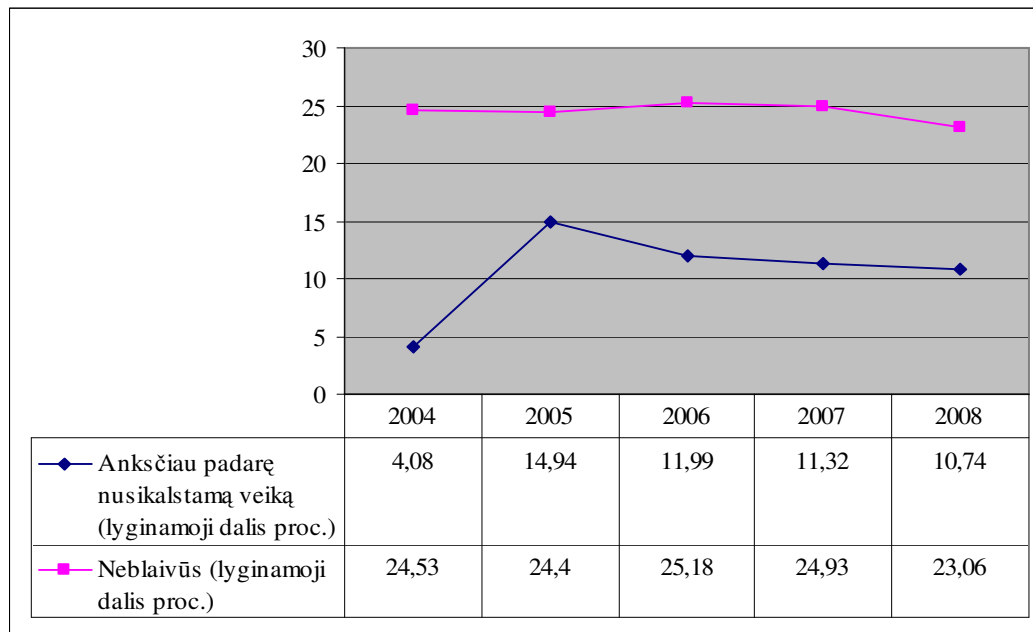
Analizuojant 12 paveiksle pateiktus duomenis, matome, kad analizuojamu laikotarpiu kito užregistruotų įtariamų (kaltinamų) anksčiau padariusių nusikalstamas veikas asmenų rodikliai. Nuo 2005 m. iki 2008 m. tokių asmenų užregistruota kasmet vis mažesnis skaičius. Tačiau 2005 m. lyginant su 2004 m., aptariamoms kategorijoms asmenų lyginamoji dalis tarp visų įtariamų (kaltinamų) asmenų padidėjo daugiau kaip 10 procentų. Manome, kad tokia situacija gali būti paaiškinama tuo, kad nuo 2002 m. iki 2004 m. užfiksuotas staigus (netikėtas ir sunkiai paaiškinamas) recidyvinio nusikalstamumo mažėjimas. Dr. Alfredo Kiškio nuomone, tokį sumažėjimą galėjo nulemti naujų statistinių kortelių, kurių informacija remiantis skaičiuojama nusikalstamumo statistika, suformuluota neįprasta pozicija – „pakartotinai padarė nusikalstamą veiką (kriminologinis recidyvas)“. Asmenys, pildantys šias korteles, galėjo nesuprasti, kas tai yra „kriminologinis recidyvas“, ir dėl to nepažymėti šios pozicijos⁷³. Pažymėtina, kad kriminologijos moksle terminas „kriminologinis recidyvas“ suprantamas kaip pakartotinis, daugkartinis nusikalstamų veikų padarymas, nežiūrint į tai, kiek laiko praėjo po pirmo ar vėlesnio nusikaltimo, nepaisant teismo nuteisimo už jų padarymą, bausmės paskyrimo ir jos atlikimo. Kriminologinis recidyvas apima visus pakartotinus nusikalstamų veikų padarymus.

Taigi, galime teigti, kad analizuojamu laikotarpiu, užregistruotų įtariamų (kaltinamų), anksčiau padariusių nusikalstamas veikas asmenų skaičius mažėjo.

⁷² Statistikos departamento prie LR Vyriausybės interneto svetainė// <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1024>; prisijungimo laikas: 2009-10-30.

⁷³ Kiškis A. Nusikalstamumas Lietuvoje: ką pakeitė teisės reforma ?// Jurisprudencija. 2006. Nr. 3(81). P. 34.

Užregistruotų įtariamų (kaltinamų) neblaivių ir anksčiau padariusių nusikalstamas veikas asmenų lyginamoji dalis 2004-2008 m.

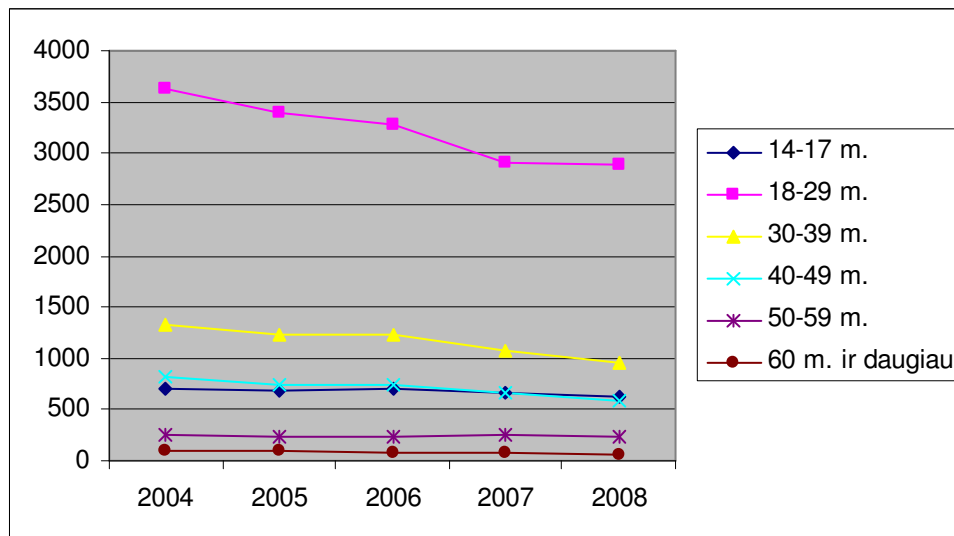

Vieną ketvirtadalį, visų užregistruotų įtariamų (kaltinamų) asmenų sudaro asmenys įtariamai (kaltinami) padarę nusikalstamas veikas būdami neblaivūs (žr. 12 pav.). Pažymėtina, kad kiekvienais analizuojamo laikotarpio metais užregistruotų neblaivių asmenų skaičius tolygiai mažėjo, iš viso sumažėjo 1,2 karto (nuo 6842 – 2004 m. iki 5359 – 2008 m.). 13 paveiksle matyti, kad iš visų įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas neblaivių asmenų, daugiau kaip pusę (vidutiniškai 53 proc. dalį) sudaro 18-29 metų asmenys. Apie 19 proc. sudaro 30-39 metų amžiaus asmenys. 14-17 m. ir 40-49 m. amžiaus asmenų grupės tarp visų įtariamų (kaltinamų) neblaivių asmenų sudaro vidutiniškai po 11 proc.

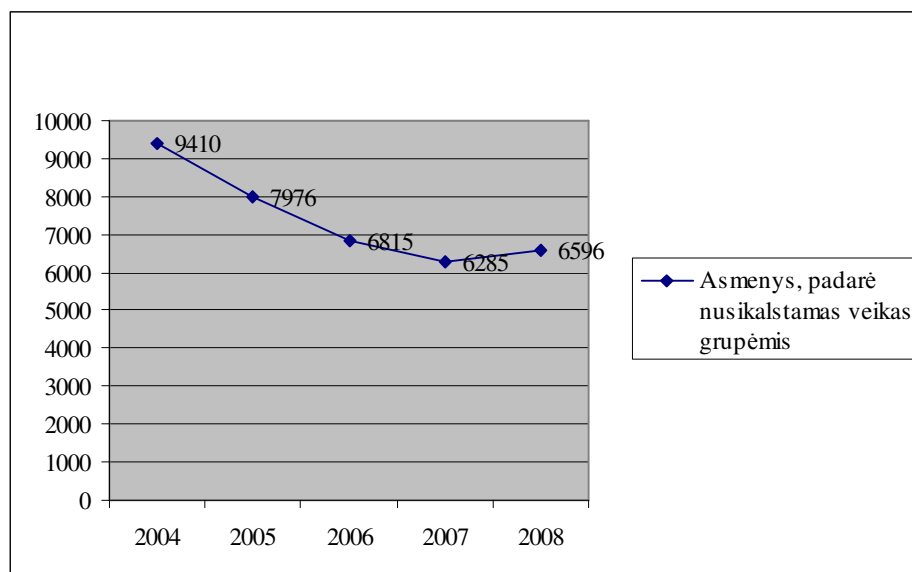
Analizuojamu 2004 m.- 2008 m. laikotarpiu tarp visų užregistruotų asmenų, įtariamų (kaltinamų), padarius nusikalstamas veikas, vidutiniškai vieną trečdalį sudaro asmenys padarę nusikalstamas veikas grupėmis (žr. 14 pav.). Lyginamoji aptariamų asmenų kategorijos dalis tarp visų užregistruotų įtariamų (kaltinamų) asmenų analizuojamu laikotarpiu sumažėjo (nuo 34 proc. iki 27 proc.). Mažėjant Lietuvoje nusikalstamumui mažėjo ir užregistruotų įtariamų (kaltinamų) asmenų, padarius nusikalstamas veikas grupėmis skaičius, didėjant nusikalstamumui didėjo užregistruotų tokių asmenų skaičius.

⁷⁴Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro internetinė svetainė <http://www.nplc.lt:8000/asis/> ; prisijungimo laikas: 2009-08-08.

Užregistruotų įtariamų (kaltinamų) neblaivių asmenų, padarius nusikalstamas veikas, pasiskirstymas pagal amžių

14 paveikslas⁷⁶

Užregistruoti asmenys, įtariamai (kaltinami), padarę nusikalstamas veikas grupėmis

Analizuojamu laikotarpiu 18-24 metų amžiaus asmenys sudaro vieną trečdalį visų užregistruotų įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas asmenų. Maždaug ketvirtadalis visų užregistruotų įtariamų (kaltinamų) asmenų Lietuvoje nusikalstamas veikas padarė būdami neblaivūs. Vidutiniškai apie 45 proc. dalį kasmet užregistruotų įtariamų (kaltinamų) asmenų sudarė nedirbantys asmenys, tačiau reikia pasakyti, kad tokių asmenų dalis aptariamam laikotarpiu kasmet mažėjo.

⁷⁵ Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainė <http://www.vrm.lt> ; prisijungimo laikas: 2009-08-20.

⁷⁶ Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainė <http://www.vrm.lt> ; prisijungimo laikas: 2009-08-20.

4. ŠIUOLAIKINIO NUSIKALSTAMUMO PRIEŽASTINGUMAS IR PREVENCIJA

Prieš pradėdant analizuoti šiuolaikinio nusikalstamumo priežastingumą, derėtų aptarti sąvoką „nusikalstamumo priežastingumas“. Lietuvių kalbos žodyne sąvoka priežastingumas apibūdinama taip: priežastingumas – tai toks dviejų reiškinių sąlygotumas, kai vienas reiškinys yra pagrindas antram atsirasti. Priežastingumas yra priežastinis pagrįstumas⁷⁷.

Pasak rusų autorių, priežastingumas – tai objektyviai egzistuojantis ryšys, tarpusavio priklausomybė dviejų ar daugiau reiškinių, kai vienas iš jų (priežastis) sukelia kitus (padarinius). Nusikalstamumo priežastys tai tokie visuomeninio gyvenimo reiškiniai, kurie sukelia nusikalstamumą, palaiko jo egzistavimą, sukelia jo didėjimą ar mažėjimą⁷⁸. Rusų autoriai, analizuodami nusikalstamumo priežastis, ypatingą dėmesį skiria nusikaltėlio asmenybei. J. M. Antoniano, V. N. Kudriavcevo, V. E. Eminovo darbuose nusikaltėlio asmenybė laikoma nusikalstamumo pagrindu, nusikalstamumo priežasčių visų pirma ieškoma nusikaltėlio asmenybėje.

Neprieštaraujame rusų autoriams, tačiau šiame magistro baigiamajame darbe, analizuojant šiuolaikinio nusikalstamumo priežastingumą, pagrindinį dėmesį skirsime socialinei aplinkai, jos veiksniams, įtakojusiems įtariamų (kaltinamų) asmenų nusikalstamo elgesio formavimui. Siekiant išsiaiškinti ir įvardinti šiuolaikinio nusikalstamumo priežastis, socialinius veiksnis, formuojančius nusikaltėlio asmenybę atlikome empirinį tyrimą.

Empiriniam tyrimui atlikti naudojome dokumentų analizės metodą. Duomenis rinkome apie užregistruotus įtariamus (kaltinamus), padarius nusikalstamas veikas, asmenis Klaipėdos apskrityje. Išanalizavome 100 baudžiamųjų bylų, atrinktų atsitiktinės atrankos principu. Analizuojant baudžiamąsias bylas atrinkome, susisteminome ir apibendrinome informaciją, charakterizuojančią įtariamus (kaltinamus, nuteistus) asmenis. Anketa sudarėme iš klausimų apie šeimą, kurioje asmuo užaugo, kurią pats sukūrė, apie mokyklą, jį supančią aplinką, charakterio bruožus, anksčiau padarytus administracinius teisės pažeidimus, nusikalstamas veikas bei paskirtas bausmes ir jų įvykdymą. Pažymėtina, kad daugumoje baudžiamųjų bylų pavyko rasti tik mažą dalį mus dominančios informacijos. Tik besimokančių nepilnamečių, įtariamų (kaltinamų, nuteistų asmenų) baudžiamosiose bylose radome charakteristikas iš mokymosi įstaigų, iš seniūnijų ir pan.. Mažiausiai duomenų baudžiamosiose bylose aptikome apie įtariamųjų (kaltinamųjų) tėvus, sutuoktinius, juos supančią aplinką.

⁷⁷ Lietuvių kalbos žodyno interneto svetainė. <http://www.lkz.lt/startas.htm> ; prisijungimo laikas: 2009- 10-13.

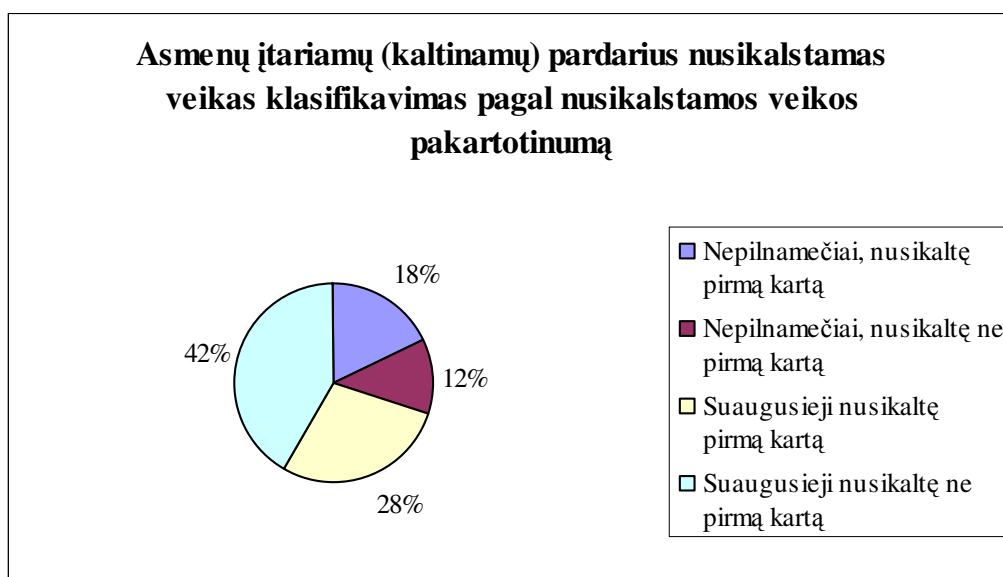
⁷⁸ Криминология (под ред. Кудрявцева В.Н., Эминова В.Е.)- Москва : Юристъ, 2007. С. 122-123.

Kai kuriose bylose nebuvo informacijos apie ankstesnius teistumus, priimtus nutarimus ir jų įvykdymą, pažymose nurodoma, kad šie duomenys perkelti į archyvą.

Išanalizavus 100 baudžiamųjų bylų surinkta duomenų apie 117 įtariamuosius (kaltinamuosius, nuteistuosius) asmenis. Atsižvelgiant į empirinio tyrimo metu gautus duomenis, išskiriami ir analizuojami nusikalstamumą įtakojantys priežastiniai veiksniai, susiję su:

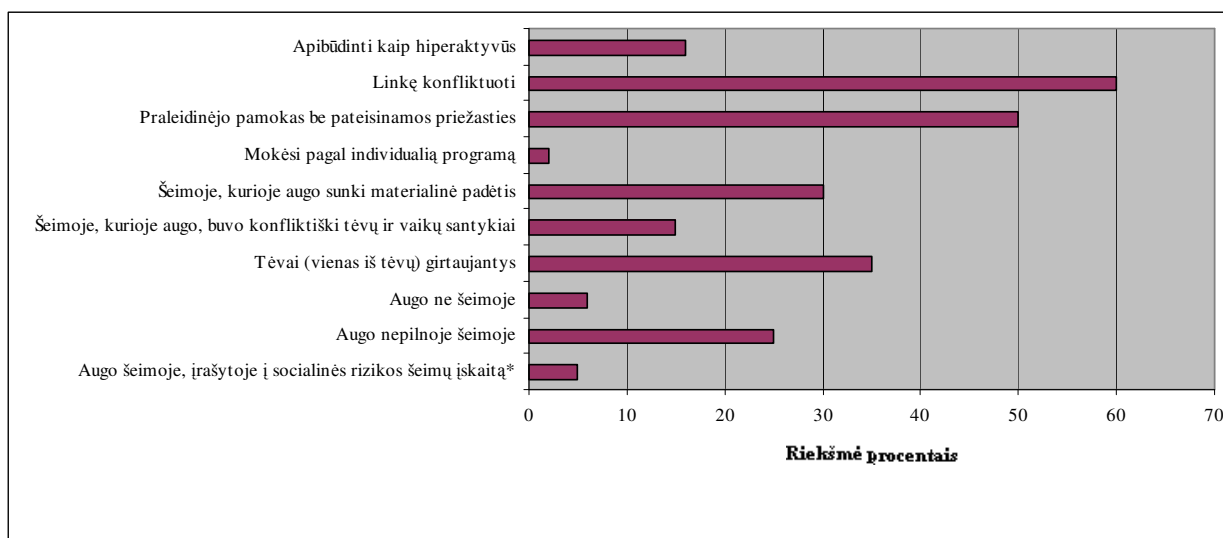
- šeima, kurioje užaugo įtariamas (kaltinamas) padaręs nusikalstamą veiką asmuo;
- mokykla;
- asmens, įtariamo (kaltinamo) padarius nusikalstamą veiką charakterio bruožais ir savybėmis;
- alkoholio ir kitų svaigiųjų medžiagų vartojimu;
- asmens, įtariamo (kaltinamo) padarius nusikalstamą veiką išsilavinimu, užimtumu;
- asmenų, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamą veiką pakartotinai, anksčiau paskirta bausme ir jos įvykdymu.

15 paveikslas

Iš 117 įtariamų (kaltinamų, nuteistų), padarius nusikalstamas veikas, asmenų – 82 suaugę, 35 nepilnamečiai. 14 nepilnamečių, 49 suaugusieji įtariamai (kaltinami, nuteisti) padarę nusikalstamas veikas pakartotinai (kriminologinis recidyvas).

**Duomenys apie įtariamų (kaltinamų) nepilnamečių šeimą, mokyklą,
charakterio bruožus**

16 paveiksle matyti, kad ketvirtadalis įtariamų (kaltinamų) nepilnamečių augo nepilnose šeimose. Visais analizuotais atvejais vaikai augo su motina. 6 proc. įtariamų (kaltinamų) nepilnamečių augo ne šeimoje, o parapijų vaikų globos namuose. Gana didelė – 60 proc. įtariamų (kaltinamų) nepilnamečių apibūdinami kaip linkę konfliktuoti. Taip juos apibūdina tėvai, pedagogai. Prie konfliktuoti linkusių nepilnamečių priskyrėme ir tuos įtariamus (kaltinamus) padarius nusikalstamas veikas nepilnamečius, kurie anksčiau buvo bausti administracine tvarka už atitinkamus administracinius teisės pažeidimus bei anksčiau buvo įtariamais (kaltinami) padarę nusikalstamas veikas prieš asmenį. 15 proc. įtariamų (kaltinamų) nepilnamečių apibūdinami kaip hiperaktyvūs. Pažymėtina, kad šiuos duomenis pateikė ne specialistai, o taip savo auklėtinius charakterizavo klasių ar grupių auklėtojai, mokymo įstaigų vadovai.

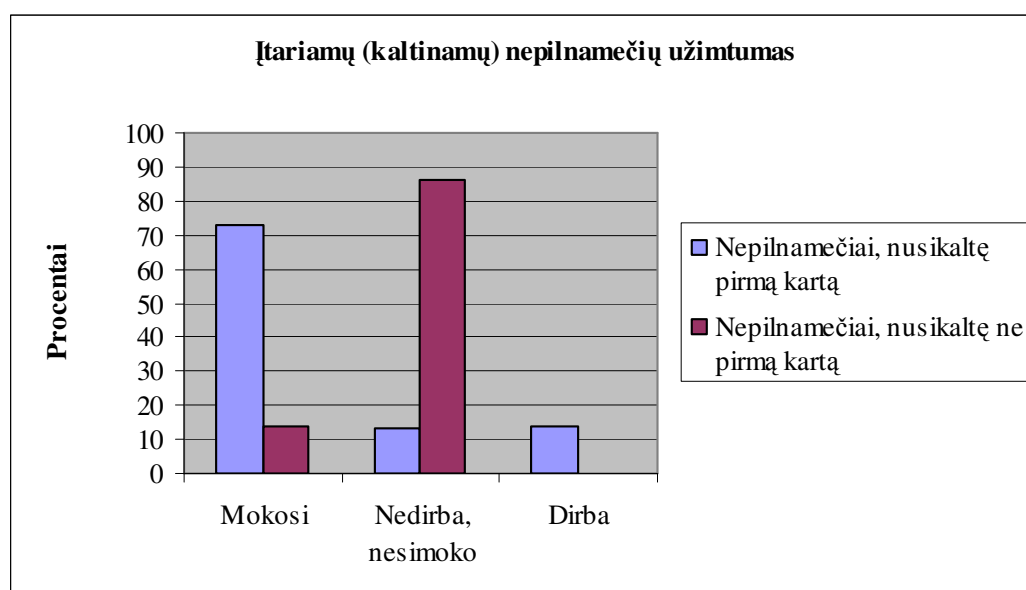
Iš surinktų duomenų matyti, kad 64 proc. įtariamų (kaltinamų) nepilnamečių, vartoja alkoholį, 18 proc. nepilnamečių nusikalstamas veikas padarė būdami neblaivūs. 52 proc. anksčiau yra bausti už tokius administracinius teisės pažeidimus kaip: alkoholinių gėrimų gėrimas viešosiose vietose arba girtas pasirodymas viešosiose vietose (LR ATPK 178 str.),

***Socialinės rizikos šeima** – šeima, kurioje auga vaikų iki 18 metų ir kurioje bent vienas iš tėvų piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis ar toksinėmis medžiagomis, yra priklausomas nuo azartinių lošimų, dėl socialinių įgūdžių stokos nemoka ar negali tinkamai prižiūrėti vaikų, naudoja prieš juos psichologinę, fizinę ar seksualinę prievartą, gaunamą valstybės paramą panaudoja ne šeimos interesams ir todėl iškyla pavojus vaikų fiziniui, protiniam, dvasiniam, doroviniui vystimuisi bei saugumui. Socialinės rizikos šeimai priskiriama ir šeima, kurios vaikui įstatymų nustatyta tvarka yra nustatyta laikinoji globa (rūpyba). Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr. 130-4889.

smulkus svetimo turto pagrobimas (LR ATPK 50 str.), tyčinis turto sunaikinimas ar sužalojimas (LR ATPK 50⁽³⁾str). 9 proc. įtariamų (kaltinamų) nepilnamečių (16-18 m. amžiaus) vartojo narkotines ar psichotropines medžiagas.

40 proc. įtariamų (kaltinamų) nepilnamečių nusikalto pakartotinai. 17 proc. nepilnamečių anksčiau yra padarę dvi ir daugiau nusikalstamas veikas. 11 proc. įtariamų (kaltinamų) nepilnamečių, pakartotinai padariusių nusikalstamas veikas, anksčiau baudžiamosios bylos buvo nutrauktos kaltininkui ir nukentėjusiam susitaikius. 11 proc. nepilnamečių bausmės vykdymas buvo atidėtas. 9 proc. nepilnamečių buvo paskirta reali laisvės atėmimo bausmė. 6 proc. laisvės atėmimo vietoje išbuvo iki 1 metų, 3 proc. anksčiau nuteistų nepilnamečių laisvės atėmimo vietoje išbuvo daugiau kaip 1 metus. Pažymėtina, kad visi nepilnamečiai, kuriems buvo paskirta reali laisvės atėmimo bausmė, sugrįžę iš laisvės atėmimo vietos per vienerius metus nusikalto vėl. Neabejojama, kad baudžiamoji justicija daro poveikį besiformuojančiam nepilnamečio požiūriui į įstatymą ir jo pažeidimą. Pasak I. Žemaitaitytės, baudžiamoji justicija gali ne tik taisyti nepilnamečių, bet ir daryti jam neigiamą poveikį – stiprinti nepilnamečio antisuomeninę orientaciją⁷⁹.

17 paveikslas

Kaip matome iš 17 paveiksle pateiktų duomenų, nepilnamečių neužimtumas yra itin svarbi šių laikų socialinė problema. Pasak prof. dr. G. Babachinaitės, nedirbantys ir nesimokantys asmenys pasižymi pačiu didžiausiu kriminaliniu aktyvumu, jų kriminalinės veiklos intensyvumas 24 kartus didesnis negu dirbančiųjų ir besimokančiųjų⁸⁰. Atlikus empirinį tyrimą

⁷⁹Žemaitaitytė I. Jaunimo nusikalstamumo prevencija: neformaliojo ugdymo aspektas // Socialinis darbas. 2006, Nr. 5(2). P.80.

⁸⁰Babachinaitė G. Socialiniai pokyčiai ir nusikalstamumas // Jurisprudencija. 2000. Nr. 15 (17). P. 130.

nustatyta, kad nepilnamečiai palikę mokyklą ir neįsidarinę, nedirbantys ir nesimokantys, pakartotinai nusikalto 6 kartus dažniau negu besimokantys jų bendraamžiai. 17 paveiksle matyti, kad tarp visų pakartotinai nusikaltusių nepilnamečių, tik 14 proc. mokėsi, analizuotais atvejais nė vienas pakartotinai nusikaltęs nepilnametis nedirbo. Tai patvirtina teiginį, kad visuomenei naudinga veikla neužimtas individas yra demoralizuojamas, atsiranda įvairių neigiamų psichologinio, socialinio, finansinio pobūdžio padarinių⁸¹. Tyrimo metu įvertinę įtariamų (kaltinamų) nepilnamečių užimtumo lygį, galime sutikti su A. Kuolaitės nuomone, kad neužimtumo, kaip vienos iš palankusių sąlygų nusikalstamam elgesiui pasirinkti, svarba ypač didelė, kai kalbama apie kriminologinį recidyvą⁸².

Pagal duomenis, gautus iš atsitiktine atranka atrinktų baudžiamųjų bylų, išskiriami šie nepilnamečių nusikalstamumą įtakojantys priežastiniai veiksniai:

- šeima, kurioje augo asmuo;
- mokykla;
- charakterio bruožai ir savybės;
- užimtumas.

Išanalizavus gautus duomenis, apibūdinančius nepilnamečius asmenis, įtariamus (kaltinamus) padarius nusikalstamas veikas, nustatėme:

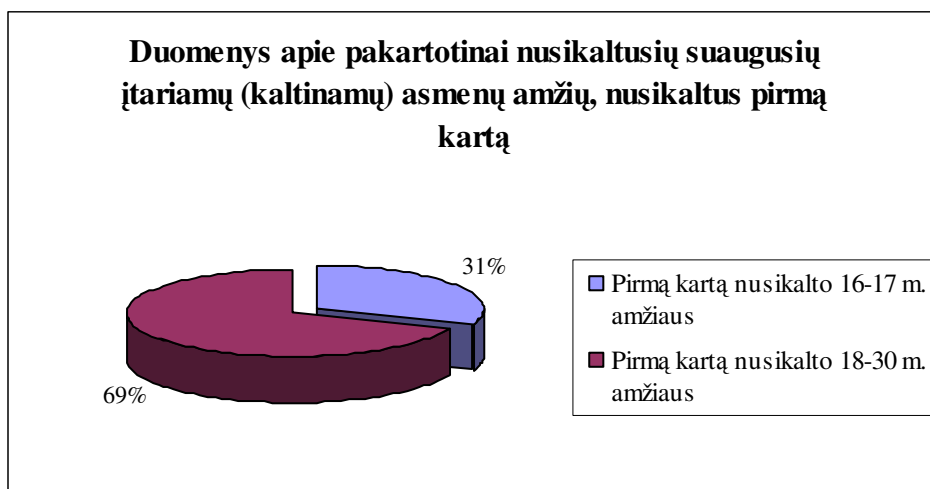
- daugiau kaip trečdalis, visų įtariamų (kaltinamų), padarius nusikalstamas veikas, nepilnamečių augo nedarniose šeimose (šeimose, įrašytose į socialinės rizikos šeimų įskaitas, nepilnose šeimose, parapijų vaikų namuose);
- pusė visų įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas nepilnamečių mokykloje praleidinėjo pamokas be pateisinamos priežasties, daugiau kaip pusė – 60 proc. apibūdinti kaip linkę konfliktuoti;
- daugiau kaip pusė – 64 proc. įtariamų (kaltinamų) nepilnamečių vartoja alkoholį, 52 proc. anksčiau yra padarę administracinius teisės pažeidimus;
- visi nepilnamečiai, kuriems anksčiau buvo paskirta reali laisvės atėmimo bausmė, atlikę bausmę per vienerius metus nusikalto vėl;
- tarp visų įtariamų (kaltinamų), pakartotinai padarius nusikalstamas veikas nepilnamečių, 86 proc. sudaro nedirbantys ir nesimokantys nepilnamečiai.

⁸¹Kuolaitė A. Nusikaltimus padariusių nedirbančių ir nesimokančių asmenų kontingento paplitimas ir asmenybės bruožai // Jurisprudencija. 2007. Nr. 2 (92). P. 75.

⁸²Ten pat. P.79.

59 proc. visų įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas, suaugusių asmenų nusikalto pakartotinai.

18 paveikslas

Kaip matome iš 18 paveiksle pateiktų duomenų, beveik 1/3 pakartotinai nusikaltusių asmenų savo kriminalinę „karjerą“ pradėjo dar būdami nepilnamečiai. 40 proc. įtariamų (kaltinamų) asmenų, kurie pirmą kartą nusikalto būdami 16-17 m. amžiaus, buvo paskirta reali laisvės atėmimo bausmė, 46 proc. buvo atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės kaltininkui ir nukentėjusiajam susitaikius.

11 lentelėje pateikiame duomenis apie anksčiau paskirtas bausmes asmenims, kurie pirmą kartą nusikalto būdami 18-30 m. amžiaus.

11 lentelė

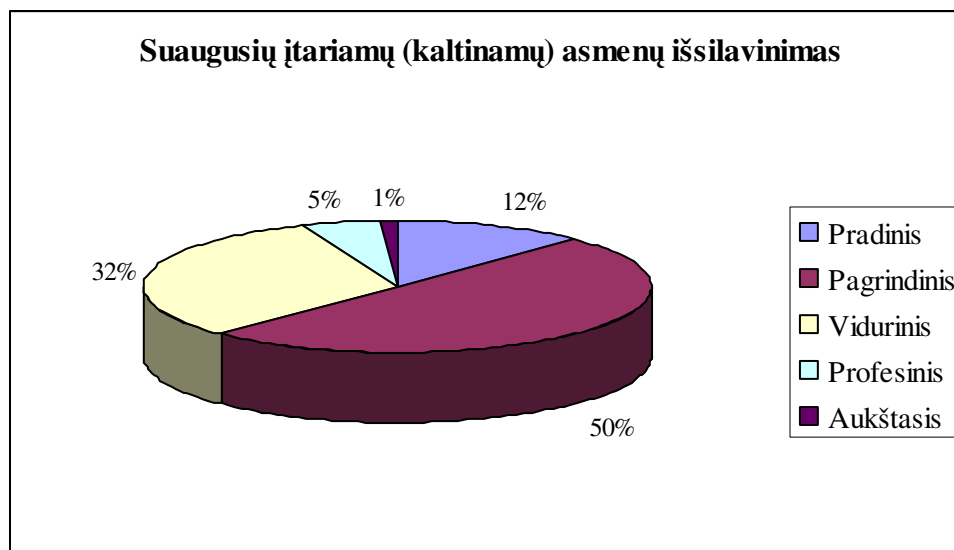
Duomenys apie įtariamais (kaltinamais) pakartotinai padarius nusikalstamas veikas, suaugusiems asmenims anksčiau paskirtas bausmes

Suaugę, įtariamai (kaltinami) pakartotinai padarę nusikalstamas veikas, asmenys	Proc.
Įtariamai (kaltinami) asmenys, kuriems anksčiau buvo paskirta bausmė nesusijusi su realiu laisvės atėmimu	29
Asmenys, kuriems bausmės vykdymas buvo atidėtas	21
Asmenys, kurie pakartotinai padarė nusikalstamą veiką per bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpį	6
Asmenys, kuriems anksčiau paskirta bausmė susijusi su realiu laisvės atėmimu	56
Asmenys, laisvės atėmimo vietoje praleidę ne daugiau kaip 1 m.	12
Asmenys, laisvės atėmimo vietoje praleidę 1-3 m.	12
Asmenys, laisvės atėmimo vietoje praleidę 3-5 m.	18
Asmenys, laisvės atėmimo vietoje praleidę daugiau kaip 5 m.	15
Asmenys, pakartotinai nusikalte per 1 metus po paleidimo iš laisvės atėmimo vietos	26
Asmenys, pakartotinai nusikalte po paleidimo iš laisvės atėmimo vietos praėjus 1-3 m.	18
Asmenys, pakartotinai nusikalte praėjus daugiau, kaip 3 m. po paleidimo iš laisvės atėmimo vietos	12

Apžvelgę 11 lentelėje pateiktus duomenis, pastebime, kad asmenys, atlikę laisvės atėmimo bausmę, dažniau pakartotinai nusikalto per vienerius metus nuo sugrįžimo iš laisvės atėmimo vietos.

82 proc. visų įtariamų (kaltinamų) suaugusiųjų anksčiau yra padarę įvairius administracinius teisės pažeidimus, iš jų 22 proc. padarė administracinius teisės pažeidimus būdami nepilnamečiai. Iš tyrimo metu surinktų duomenų matyti, kad 7 proc. įtariamų (kaltinamų) suaugusiųjų yra įrašyti į sergančiųjų priklausomybių ligomis įskaitas, 15 proc. įtariamų (kaltinamų) suaugusiųjų vartoja narkotines, psichotropines medžiagas, 56 proc. vartoja alkoholį. Baudžiamosiose bylose buvo duomenų, kad 22 proc. suaugusiųjų įtariamų (kaltinamų) asmenų piktnaudžiavo alkoholiu būdami dar nepilnamečiai. 46 proc. suaugusių įtariamų (kaltinamų) asmenų nedirbo ir nesimokė. Iš visų įtariamų (kaltinamų) suaugusių, kurie nusikalto pirmą kartą - 36 procentai nedirbo ir nesimokė, iš įtariamų (kaltinamų), kurie nusikalto pakartotinai – 53 procentai nedirbo ir nesimokė. Matyti, kad pakartotinai nusikaltusių asmenų neužimtumo lygis aukštesnis negu įtariamų (kaltinamų) asmenų, nusikaltusių pirmą kartą.

19 paveikslas

Iš 19 paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad didžioji dalis suaugusių įtariamų (kaltinamų), padarius nusikalstamas veikas, asmenų yra nekvalifikuoti, neturintys profesinio pasirengimo asmenys. Iš 82 suaugusių įtariamų (kaltinamų) asmenų, vienas turi aukštąjį, penki profesinį išsilavinimą.

Išanalizavus gautus duomenis, apibūdinančius suaugusius įtariamus (kaltinamus) padarius nusikalstamas veikas asmenis, nustatėme:

- trečdalis suaugusių įtariamų (kaltinamų) pakartotinai padarius nusikalstamas veikas asmenų, pirmą kartą nusikalto būdami dar nepilnamečiai;

- didžiąją dalį (56 proc.), pakartotinai nusikaltusių suaugusių asmenų, sudaro asmenys, kuriems anksčiau buvo paskirta reali laisvės atėmimo bausmė;
- 26 proc. asmenų, kuriems anksčiau buvo paskirta reali laisvės atėmimo bausmė, pakartotinai nusikalto per vienerius metus po išėjimo iš laisvės atėmimo vietos;
- 4/5 suaugusių, įtariamų (kaltinamų) asmenų padarius nusikalstamas veikas, yra bausti už administracinius teisės pažeidimus;
- beveik pusė (46 proc.) visų suaugusių, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas asmenų, nedirbo ir nesimokė. Tarp pakartotinai nusikaltusių suaugusių asmenų, nedirbantys ir nesimokantys sudaro didžiąją dalį (53 proc.);
- didžioji dalis (94 proc.) visų suaugusių įtariamų (kaltinamų), padarius nusikalstamas veikas asmenų, turi pradinį, pagrindinį ar vidurinį išsilavinimą.

„Nusikalstamumo prevencija yra valstybės socialinės politikos dalis“⁸³. Pagal prevencinių priemonių pobūdį skiriama bendroji ir individualioji prevencija. Bendroji prevencija neturi konkretaus adresato, jos tikslas – nustatyti ir pašalinti nusikaltimų priežastis ir sąlygas. Individualiosios prevencijos tikslas yra nukreiptas į kiekvieną žmogų individualiai, siekiama paveikti asmenis, linkusius nusikalsti. Prevencijos tikslas yra užtikrinti svarbiausių socialinių vertybių apsaugą. Anot V. Justickio, tik daugiau žinodami, kodėl žmonės nesilaiko įstatymų, lengviau rasime veiksmingus būdus sulaikyti juos nuo įstatymų pažeidimų⁸⁴. Tam, kad būtų formuojama moksliskai pagrįsta nusikalstamumo prevencijos, jos priežasčių bei sąlygų šalinimo politika kaip prioritetinga ir strateginė nusikalstamumo kontrolės kryptis, Lietuvoje įsteigtas Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. Centras inicijuoja, organizuoja ir koordinuoja nusikalstamumo prevencijos programas bei priemones, teikia informacinę, analitinę, mokslinę, metodinę bei kitą paramą nusikalstamumo prevencijos subjektams ir t.t.⁸⁵ Bene pagrindinė nusikalstamumo prevencijos kryptis yra socialinių veiksnių, kurie lemia nusikaltimų darymą ir neigiamai veikia žmonių elgesį, neutralizavimas ir šalinimas. Dr. G.Jurgelaitienė šiuolaikinės visuomenės sąlygomis, nusikalstamumo bendrai prevencinės veiklos tikslais įvardina – asmens saugumo jausmo padidinimą ir viešojo saugumo užtikrinimą⁸⁶. Lietuvoje kovai su nusikalstamumu įgyvendinamos bendro pobūdžio ir specializuotos prevencinės programos.

⁸³Babachinaitė G., Kuklianskis S. Teorinės nusikalstamumo prevencijos problemos // Jurisprudencija. 2003, Nr. 42(34). P.105.

⁸⁴Justickis V. Kriminologija . 2 d. -Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2004. P.14.

⁸⁵ Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro interneto svetainė <http://www.nplc.lt/apie/nplc-istatai.doc> prisijungimo laikas: 2009-10-18.

⁸⁶Jurgelaitienė G. Nusikaltimų prevencijos programos Lietuvoje veiksmingumo problemos // Jurisprudencija. 2003, Nr. 41(33). P.74.

2003 m. Lietuvoje patvirtinta Nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa⁸⁷, apimanti visas nusikaltimų prevencijos ir kontrolės sritis, jos nuostatos įgyvendinamos ir laukiamų rezultatų siekiama vykdant ne tik programoje numatytų priemonių planą, bet ir kitas valstybines programas:

- Nacionalinę narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2004–2008 metų programą;
- Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programą;
- Nacionalinę kovos su korupcija programą;
- Valstybinės smurto prieš moteris mažinimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2007–2009 metų planą;
- Nacionalinę smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008–2010 metų programą;
- Nepilnamečių justicijos 2004–2008 metų programą;
- Vaikų ir jaunimo socializacijos programą.

Vienas iš pagrindinių programoje keliamų uždavinių – kriminogeninių procesų plitimo stabilizavimas ir mažinimas. Programoje įvardinti svarbiausi nusikalstamumą lemiantys veiksniai: žmonių neužimtumas, išsilavinimo stoka, alkoholio bei narkotinių ar psichotropinių medžiagų vartojimas. Atsižvelgiant į kriminogeninę padėtį Lietuvoje, programoje išskiriamos šios prioritetinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės kryptys: vaikų ir jaunimo, nusikaltimų, susijusių su narkotikais, smurtinių, turtinių ir kt. nusikaltimų prevencija ir kontrolė. Programoje, tarp daugelio kitų, įtvirtinti šie nusikaltimų prevencijos ir kontrolės įgyvendinimo principai: kompleksiskumo, visų visuomenės narių dalyvavimo, veiklos lankstumo, novatoriškumo, tęstinumo, pozityvaus elgesio skatinimo principai. Manome, kad šių principų derinimas, siekiant nusikalstamumo prevencijai ir kontrolei keliamų uždavinių įgyvendinimo, yra ypatingai svarbūs ir būtini sudėtingomis ir dinamiškomis šiuolaikinio socialinio gyvenimo sąlygomis. Atsižvelgiant į tai, kad nusikaltimų priežastys Lietuvoje yra bendros, tačiau jų raiškos specifika atskiruose regionuose, savivaldybėse ar atskirose vietovėse yra skirtinga, programoje įtvirtinta pareiga kontrolės subjektams, pagal kompetenciją rengti ir įgyvendinti nacionalines, regionines, savivaldybių ir kitas nusikalstamumo ar atskirų jo rūšių prevencijos ir kontrolės programas.

2004 m. patvirtinta vaikų ir jaunimo socializacijos programa⁸⁸, kurios tikslai nukreipti į vaikų ir jaunimo ugdymo šeimoje ir mokykloje gerinimą, vietos bendruomenių ir socialinių partnerių sanglaudą, didinant jų galimybes rūpinantis vaikų ir jaunimo socializacija, vaikų ir

⁸⁷ Lietuvos Respublikos seimo 2003m. kovo 20 d. nutarimas Nr. IX-1383 „Dėl nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 32-1318.

⁸⁸ LRV 2004m. vasario 23 d. nutarimas Nr.209 „Dėl vaikų ir jaunimo socializacijos programos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 30-995.

jaunimo užimtumo skatinimą, saugios ir sveikos socializacijos aplinkos kūrimą. Atliktas empirinis tyrimas patvirtino, kad pagrindiniai veiksniai, turintys įtakos jaunų žmonių nusikalstamumui yra nepalankios asmenybei raidos sąlygos šeimoje, per mažas jaunimo užimtumas. Dėl šių priežasčių vaikai turi menkas saviraiškos galimybes ir tai sudaro sąlygas nepilnamečiams įsitraukti į socialiai nepriimtina veiklą.

Nepilnamečių nusikalstamumo prevencijai svarbi 2004 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtinta nacionalinė vaikų dienos centrų 2005-2007 metų programa⁸⁹. Ši programa skirta vaikų, augančių socialinės rizikos šeimose, socialinėms problemoms, susijusioms su vaikų priežiūra ir ugdymu spręsti. Nors savivaldybės teikia tokioms šeimoms materialinę paramą: moka pašalpas, nemokamai maitina mokyklose vaikus, kompensuoja būsto išlaikymo išlaidas, manoma, kad būtina su tokiomis šeimomis dirbti intensyviu socialinį darbą, vien pinigine parama neveiksminga. Nevyriausybinė organizacijų vaikų dienos centrai įtraukia socialinės rizikos vaikus į įdomią, prasmingą veiklą, padeda keisti vertybines orientacijas, prisitaikyti visuomenėje. Pastebėta, kad dienos centrų lankančių vaikų elgesys pagerėjo, įgiję vidurinį išsilavinimą jie mokėsi toliau, išmoko bendrauti, padidėjo jų socialinis atsparumas. Būtinai prevencijos subjektų veiksmų koordinavimas, prioritetų nustatymas, siekiant veiksmingo prevencinių priemonių įgyvendinimo.

Pritariame nuomonei, kad prevencinių programų įgyvendinimo priemonės turi būti nukreiptos ne į žmogų, o į nusikalstamumo priežasčių ankstyvąją prevenciją. Pasak G. Babachinaitės ir S. Kuklianskio, kriminologiniais tyrimais įrodyta, kad tik tokiu būdu gali būti pasiekiamas efektyviausias poveikis nusikalstamumui⁹⁰.

Didėjant su narkotikais susijusių registruotų nusikalstamų veikų skaičiui, daugėjant asmenų, vartojančių narkotines ar psichotropines medžiagas, narkomanijos prevencijos priemonių įgyvendinimas tampa vis labiau aktualesnis. 2004m. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu patvirtinta Nacionalinė narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2004-2008 metų programa⁹¹, kurios strateginis tikslas – sustabdyti ir sumažinti narkomanijos plitimą, nustatyti ir įgyvendinti pagrindines valstybės politikos gaires ir veiklos kryptis narkomanijos prevencijos ir narkotikų kontrolės srityje, padidinti narkomanijos prevencijos Lietuvoje veiksmingumą. Numatytos šios prioritetinės kryptys: pirminė narkomanijos prevencija, neteisėtus narkotinių ir psichotropinių medžiagų pasiūlos mažinimas, asmenų, vartojančių

⁸⁹ LRV 2004m. gruodžio 1 d. nutarimas Nr. 1525 „Dėl nacionalinės vaikų dienos centrų 2005-2007 m. programos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 285-6441.

⁹⁰ Babachinaitė G., Kuklianskis S. Teorinės nusikalstamumo prevencijos problemos // Jurisprudencija. 2003, Nr. 42(34). P.104.

⁹¹ Lietuvos Respublikos seimo 2004 m. balandžio 8 d. nutarimas Nr. IX-2110 „Dėl nacionalinės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2004-2008 m. programos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr./ 58-2041.

narkotines ir psichotropines medžiagas rehabilitacija ir socialinė reintegracija, moksliniai tyrimai ir informacinės sistemos plėtra. Programoje įtvirtinta nuostata, kad narkotikų kontrolė ir narkomanijos prevencija gali būti sėkminga, jeigu joje aktyviai dalyvauja visi socialiniai partneriai. Apskričių viršininkams ir savivaldybių institucijoms rekomenduota, vadovaujantis šia programa, rengti ir įgyvendinti narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos programas.

Narkotikų kontrolės departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės prevencijos projektų veiklos ataskaitų apžvalgoje⁹² kritikuojami vis dar taikomi tokie trumpalaikiai prevencijos metodai, kaip užimtumo organizavimas, žinių suteikimas, kurie neužtikrina tiesioginio ir tęstinio poveikio tikslinei grupei. Dėl atitinkamos kvalifikacijos specialistų trūkumo ir patirties stokos, vis dar vangiai vyksta šeimų įtraukimas į prevencijos veiklą.

Manome, kad tikslinga būtų vykdyti mažiau, bet geriau parengtas, tinkamai finansuojamas ilgalaikes programas.

Bene plačiausiai nusikaltimų prevencijos uždavinius ir funkcijas valstybės institucijoje reglamentuoja Policijos veiklos įstatymas. Policijos įstaigos įpareigtos savarankiškai rengti bei kartu su vietos socialiniais partneriais (vaiko teisių apsaugos tarnybomis, švietimo ir sveikatos priežiūros įstaigomis, visuomeninėmis bei religinėmis organizacijomis, savivaldybėmis) dalyvauti projektuose (prevencinėse programose), skirtuose priežastims, sąlygojančioms bei skatinančioms neigiamus reiškinius šalinti. Tokių prevencinių programų tikslas yra užtikrinti žmonių teises ir teisėtus interesus, mažinti (šalinti) rizikos faktorius žmonių socialinėje aplinkoje. Dauguma vykdomų prevencinių programų yra vietinės – vykdomos savivaldybių, seniūnijų teritorijose, mokyklose ir pan. Policijos vykdomų prevencinių programų paskirtis yra ir vietos bendruomenės įtraukimas į nusikalstamumo ir teisės pažeidimų prevenciją, nes tik tokiu būdu efektyviai gali būti užtikrinti asmens ir viešasis saugumas bei viešoji tvarka teritorinės policijos įstaigos aptarnaujamoje teritorijoje.

Siekiant aptarti policijos įgyvendinamas nusikalstamumo prevencijos programas ir projektus viename iš Lietuvos regionų, pasirinkome Klaipėdos apskritį, kadangi atliekant empirinį tyrimą šiame magistro baigiamajame darbe rinkome duomenis apie Klaipėdos apskrityje užregistruotus asmenis, įtariamus (kaltinamus) padarius nusikalstamas veikas. Didelę dalį Klaipėdos apskrities vyriausiojo policijos komisariato įgyvendinamų prevencinių programų finansuoja savivaldybės. Klaipėdos apskrityje kasmet vidutiniškai vykdoma apie 20 programų. Buvo organizuotos ir vykdytos tokios prevencinės programos kaip: „Saugią aplinką kurkime kartu“, „Matei, girdėjai, netylėk, saugus kaimynas – tavo saugumo garantas“, „Noriu augti

⁹²Narkotikų kontrolės departamento prie LRV interneto svetainė <http://www.nkd.lt/lt/prevencija/projektu-vertinimai>; prisijungimo laikas: 2009-10-20.

saugus“, „Noriu eiti teisingu gyvenimo keliu“, „Saugus miestas“, „Stabdyk nusikalstamumą“, „Narkotikų prevencija bendruomenėje“, „Vaikų teisinis švietimas ir užimtumas“. Dalis šių programų yra tęstinės ir vykdomos kiekvienais metais. Sėkmingai įgyvendinamas saugios kaimynystės projektas „Matei, girdėjai, netylėk, saugus kaimynas – tavo saugumo garantas“, 2009 m. Klaipėdos mieste įkurtos 18 saugios kaimynystės grupės, iš viso mieste veikia 34 tokios grupės. Šviečiant gyventojus, stengiamasi išnaudoti visas įmanomas nieko nekainuojančias priemones – policijos rėmėjais tapo du kunigai, su kuriais aptarta galimybė šviesti gyventojus pamaldų metu, kaip apsisaugoti nuo nusikalstamų veikų. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras pateikė Klaipėdos apskrities vyriausiajam policijos komisariatui siūlymą dalyvauti Pietų Baltijos jūros bendradarbiavimo programoje ir įgyvendinti projektą „Saugios kaimynystės bendruomenių iniciatyvų skatinimas, kuriant saugią ir tvarią aplinką“. Projekto esmė – sukurti internetinius puslapius bendruomenėms, kad gyventojai galėtų betarpiškai informuoti teisėsaugos bei vietos valdžios institucijas apie įvairias negeroves, bendrauti tarpusavyje bei dalintis patirtimi. Projekto tikslas – sukurti ir plėtoti saugios kaimynystės tinklą Klaipėdos apskrityje, sumažinti nusikalstamumą Klaipėdos apskrities kaimynijų teritorijose, skatinti bendruomenės narių pasitikėjimą ir bendradarbiavimą su policija bei savivaldybėmis.

Nusikaltimų prevencija ir kontrolė bus sėkminga bei efektyvi, jeigu joje aktyviau dalyvaus visi socialiniai subjektai – teisėsaugos institucijos, kitos viešojo administravimo institucijos, savivaldybių institucijos, verslo bendruomenė, visuomeninės organizacijos ir individualūs asmenys.

IŠVADOS IR SIŪLYMAI

1. Nusikalstamumas yra neatsiejama visuomenės gyvenimo dalis, įtakojama bei pati įtakojanti visuomenėje vykstančius socialinius procesus ir reiškinius. Keičiantis valstybės santvarkai, vykstant socialiniams ekonominiams pokyčiams keičiasi ir nusikalstamumas. Atsižvelgiant į šiuos pokyčius išskiriami nusikalstamumo Lietuvoje laikotarpiai (periodai), turintys atitinkamam laikotarpiui (periodui) būdingus bruožus, išskirtinumus. 2003 m. įvyko esminė teisės reforma, be atitinkamų nusikalstamų veikų kriminalizacijos ar dekriminalizacijos, keitėsi nusikalstamų veikų registravimo ir apskaitos tvarka. Taigi nusikalstamumo periodą po minėtos teisės reformos iki šių dienų tikslinga vadinti šiuolaikiniu nusikalstamumu.

2. Atlikus 2004 – 2008 m. pagrindinių nusikalstamumą apibūdinančių statistikos duomenų analizę, matyti jų mažėjimo tendencija. Tiriamu laikotarpiu registruoto nusikalstamumo Lietuvoje statistiniai būklės duomenys sumažėjo 16 proc., nusikalstamumo lygio rodikliai sumažėjo 14 proc.

3. 2004 – 2008 m. Lietuvoje registruoto nusikalstamumo struktūroje didžiausią dalį (vidutiniškai apie 64 proc.) sudaro turtinio pobūdžio nusikalstamos veikos, nusikalstamos veikos ekonomikai – vidutiniškai apie 6 proc., nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis – vidutiniškai apie 2 proc., smurtinio pobūdžio nusikalstamos veikos – 1 proc., nusikalstamos veikos valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams - apie 1 proc.

4. Užregistruotos vagystės sudaro vidutiniškai 49 proc. visų 2004 – 2008 m. užregistruotų nusikalstamų veikų. Tiriamu laikotarpiu užregistruotų vagysčių skaičius sumažėjo 24 proc.

5. Iš 2004 – 2008 m. užregistruotų Lietuvoje nusikalstamų veikų, didėjimo tendencija išliko:

- užregistruotų nusikalstamų veikų, susijusių su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis, nuodingomis ar stipriai veikiančiomis medžiagomis (užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius padidėjo 15 proc.);
- užregistruotų nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams (užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius padidėjo 30 proc.);
- užregistruotų nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų asmens lygiateisiškumui ir sąžinės laisvei (užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius padidėjo 93 proc.);
- užregistruotų nusikaltimų elektroninių duomenų ir informacinių sistemų saugumui (užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius padidėjo 85 proc.);

- užregistruotų nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų dorovei (užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius padidėjo 63 proc.).

6. Nuo 2004 iki 2008 m. užregistruotų asmenų, įtariamų (kaltinamų), padarius nusikalstamas veikas skaičius sumažėjo 17 proc. (100 tūkst. gyventojų teko nuo 811 asmenų 2004 m. iki 686 asmenų 2008 m.). 89 proc. Didžiąją dalį visų užregistruotų asmenų, įtariamų (kaltinamų), padarius nusikalstamas veikas sudaro vyrai (apie 89 proc.). Tiriamu laikotarpiu mažėjant užregistruotų asmenų, įtariamų (kaltinamų), padarius nusikalstamas veikas skaičiui, jų pasiskirstymo pagal amžiaus grupes proporcijos nekinta, išlieka stabilios. Didžiausią (33 proc. visų užregistruotų įtariamų (kaltinamų) asmenų) dalį sudaro 18-24 m. amžiaus asmenys. Mažiausiai (2 proc. visų užregistruotų asmenų) užregistruota 60 ir daugiau metų sulaukusių įtariamų (kaltinamų) asmenų. Jauniausi 14-15 m. asmenys sudaro 4 proc. lyginamąją dalį tarp visų įtariamų (kaltinamų), padarius nusikalstamas veikas, asmenų.

7. Tarp visų užregistruotų 2004-2008 m. įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas asmenų vidutiniškai 45 proc. sudaro nedirbantys asmenys.

Dauguma (vidutiniškai 66 proc.) užregistruotų įtariamų (kaltinamų), padarius nusikalstamas veikas, asmenų turi pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą.

8. Vienas ketvirtadalis, visų 2004-2008 m. užregistruotų įtariamų (kaltinamų), padarius nusikalstamas veikas, asmenų nusikalto būdami neblaivūs. Didžiausią (vidutiniškai 53 proc.) dalį, užregistruotų tokių asmenų, sudaro 18-29 m. amžiaus asmenys.

9. Atlikto empirinio tyrimo, kuriuo siekta išsiaiškinti ir įvardinti šiuolaikinio nusikalstamumo priežastis, socialinius veiksnius, formuojančius nusikaltėlio asmenybę, gautų duomenų analizė ir vertinimas, tyrimo ribose leidžia daryti tokias išvadas:

- nepilnamečių nusikalstamumui įtakos turi nepalanki šeimos aplinka. Vienas trečdalis, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas, nepilnamečių augo šeimose, įrašytose į socialinės rizikos šeimų įskaitas, augo ne šeimose ir pan.;
- neužimtumas – itin svarbus veiksnys, turintis įtakos nusikalstamumui. Tyrimo metu nustatyta, kad 86 proc. nepilnamečių, įtariamų (kaltinamų), pakartotinai padarius nusikalstamas veikas, nedirba ir nesimoko. Tuo tarpu (46 proc.) visų, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas suaugusių asmenų, nedirba ir nesimoko. Tarp visų įtariamų (kaltinamų) pakartotinai padarius nusikalstamas veikas suaugusių asmenų, nedirbantys ir nesimokantys sudaro 53 proc. dalį;
- dauguma (64 proc.) visų įtariamų (kaltinamų), padarius nusikalstamas veikas, nepilnamečių vartoja alkoholį;

- visi įtariamai (kaltinami), pakartotinai padarius nusikalstamas veikas, nepilnamečiai, kuriems anksčiau buvo paskirta reali laisvės atėmimo bausmė, atlikę bausmę per vienerius metus nusikalto vėl;
- vienas trečdalis visų įtariamų (kaltinamų), pakartotinai padarius nusikalstamas veikas, suaugusių asmenų, pirmą kartą nusikalto būdami dar nepilnamečiai;
- 4/5 visų suaugusių, įtariamų (kaltinamų) asmenų padarius nusikalstamas veikas, yra bausti už administracinius teisės pažeidimus.

10. Lietuvoje kovai su nusikalstamumu įgyvendinamos bendro pobūdžio ir specializuotos prevencinės programos. Bendro pobūdžio nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa apima visas nusikaltimų prevencijos ir kontrolės sritis.

11. Kadangi nusikaltimų priežastys Lietuvoje yra bendros, o jų raiškos specifika skirtinguose regionuose, savivaldybėse, atskirose vietovėse yra skirtinga, visi socialiniai subjektai – teisėsaugos institucijos, kitos viešojo administravimo institucijos, savivaldybių institucijos, visuomeninės organizacijos įpareigtos pagal kompetenciją rengti ir įgyvendinti nacionalines, regionines, savivaldybių ir kitas nusikalstamumo ar atskirų jo rūšių prevencijos ir kontrolės programas.

12. Lietuvoje rengiama ir įgyvendinama nemažai nacionalinių, regioninių, bendrai nusikalstamumo ir atskirų jo rūšių prevencijos ir kontrolės programų ir projektų. Tačiau tarp kiekybės ir kokybės ne visada dedamas lygybės ženklas. Neretai geros iniciatyvos žlunga dėl atitinkamos kvalifikacijos specialistų trūkumo, patirties stokos ar nepakankamo finansavimo.

Atsižvelgiant į tai siūlome vykdyti mažiau, bet tinkamai parengtas, pakankamai finansuojamas, ilgalaikes nusikalstamumo prevencijos ir kontrolės programas bei projektus. Kurie turėtų būti nukreipti į platų nusikalstamumo prevencijos subjektų ratą.

NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.
2. Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra. Nusikalstamų veikų, padaromų dėl rasinės, etninės, tautinės, religinės neapykantos, kitokios netolerancijos ir diskriminavimo, ikiteisminių tyrimų rezultatų, problematikos, tendencijų ir prevencijos priemonių apibendrinimas// 2008-12-31 Nr. 12.14-41.
3. Lietuvos Respublikos Konstitucija//Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
4. Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr. 130-4889.
5. Lietuvos Respublikos seimo 2003m. kovo 20 d. nutarimas Nr. IX-1383 „Dėl nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 32-1318.
6. Lietuvos Respublikos seimo 2004 m. balandžio 8 d. nutarimas Nr. IX-2110 „Dėl nacionalinės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2004-2008 m. programos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr./ 58-2041.
7. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas//Valstybės žinios. 2002, Nr.45-1708.
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 balandžio 15 d. nutarimas Nr. 225 “Dėl priemonių ekonominių nusikaltimų prevencijai ir kontrolei gerinti“// http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=129204&p_query=&p_tr2=; prisijungimo laikas: 2009-05-01.
9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. rugsėjo 19 d. nutarimas Nr.907 „ Dėl nacionalinės antidiskriminacinės 2006-2008 metų programos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2006, Nr. 100-3872.
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004m. gruodžio 1 d. nutarimas Nr. 1525 „Dėl nacionalinės vaikų dienos centrų 2005-2007 m. programos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 285-6441.
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004m. vasario 23 d. nutarimas Nr.209 „Dėl vaikų ir jaunimo socializacijos programos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 30-995.

Specialioji literatūra

1. Babachinaitė G. Smurtinio nusikalstamumo samprata, tendencijos ir šiuolaikiniai raiškos ypatumai Lietuvoje // *Jurisprudencija*. 2008, Nr. 1(103). P. 16-21.
2. Babachinaitė G. Socialiniai pokyčiai ir nusikalstamumas // *Jurisprudencija*. 2000. Nr. 15 (17). P. 130.
3. Babachinaitė G., Jurgelaitienė G., Justickis V. ir kt. Nusikalstamumas Lietuvoje ir jo prognozė iki 2015m. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008. P. 337.
4. Babachinaitė G., Kuklianskis S. Teorinės nusikalstamumo prevencijos problemos // *Jurisprudencija*. 2003, Nr. 42(34). P. 101-109.
5. Dapšys A. Nusikalstamumo tendencijos ir jo prevencijos perspektyvos Lietuvoje (kriminologinis programinis aspektas) // *Jurisprudencija*. 1999, Nr. 11(3). P. 5-21.
6. Galinaitytė J., Rudzkis T. Šiuolaikinio nusikalstamumo sampratos problema // *Jurisprudencija*. 2005, Nr. 70(62). P.134- 140.
7. Gečėnienė S. Nusikalstamumo dinamikos monitoringas // *Jurisprudencija*. 2006, Nr. 6(84). P. 54-62.
8. Jovaišas A. Nusikaltimai valstybės tarnybai// *Verslo& komercinė teisė*, 1999. Nr. 4-5. P.133.
9. Jurgelaitienė G. Nusikaltimų prevencijos programos Lietuvoje veiksmingumo problemos // *Jurisprudencija*. 2003, Nr. 41(33). P.72-80.
10. Justickis V. *Kriminologija*. 1 d.- Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, Vytauto Didžiojo universitetas. 2001, P. 440.
11. Justickis V. *Kriminologija*. 2 d.- Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2004, P.524.
12. Kiškis A. Nusikalstamumas Lietuvoje: ką pakeitė teisės reforma ?// *Jurisprudencija*. 2006. Nr. 3(81). P.32-39.
13. Kiškis A. Nusikalstamumas Lietuvoje: ko neparodo oficialioji statistika? // *Jurisprudencija*. 2008, Nr. 11(113). P.114-123.
14. *Kriminologija* (atsak. red. Bluvšteinas J.).- Vilnius: Pradai, 1994. P. 342.
15. Kuolaitė A. Nusikaltimus padariusių nedarbingų ir nesimokančių asmenų kontingento paplitimas ir asmenybės bruožai // *Jurisprudencija*. 2007, Nr. 2(92). P.75-83.
16. Michailovič I. Kelio korupcijai užkirtimas baudžiamosios teisės priemonėmis // *Sociologija. Mintis ir veiksmas* 2007, Nr.2(20). P.43-55.
17. Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga.- Vilnius: Justitia. 2006, P.414.
18. Rudzkiene V. Lietuvos kriminalinių ir socialinių – ekonominių rodiklių ryšių analizė // *Jurisprudencija*. 2002, Nr. 26(18). P.99-106.

19. Rudzkis T. Latentinės nusikalstamumo dalies prognozavimo klausimu // Jurisprudencija. 2008, Nr. 4(106). P. 88-92.
20. Rudzkis T., Panomariovas A. Nusikalstamų veikų draudimo srityje kriminologinės sampratos problema// Jurisprudencija. 2006, Nr. 6(84). P.48-53.
21. Šiuolaikinis nusikalstamumas (red. Klimas).- Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2002, P.209.
22. Žemaitaitytė I. Jaunimo nusikalstamumo prevencija: neformaliojo ugdymo aspektas // Socialinis darbas. 2006, Nr. 5(2). P.80-86.
23. Абызов К.Р., Гриб В.Г., Ильин И. С. Криминология.- Москва: Маркет ДС Корпорейшн, 2008.
24. Долгова А.И. Криминология. -Москва: Норма, 2005.
25. Криминология (под ред. Кудрявцева В.Н., Эминова В.Е.)- Москва : Юрист, 2007.
26. Кудрявцев В.Н. Стратегии борьбы с преступностью. Москва: Наука, 2005.

Interneto svetainės

1. Fedosiuk O. Baudžiamoji teisė (specialioji dalis). Nusikaltimai dorovei LR BK XLIV skyrius
[http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/audziamosios_teises_katedra/paskaitos/Nusik_dorovei.ppt#256,1,Baudziamoji_teisė_\(specialioji_dalis\)](http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/audziamosios_teises_katedra/paskaitos/Nusik_dorovei.ppt#256,1,Baudziamoji_teisė_(specialioji_dalis)) Nusikaltimai dorovei LR BK XLIV SKYRIUS.
2. Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnybos prie VRM internetinė svetainė.
<http://www.fntt.lt/uploads/docs/2008%20m%20%20veiklos%20ataskaita%20%282%29.pdf> ; prisijungimo laikas: 2009-05-01.
3. Lietuvių kalbos žodyno interneto svetainė. (<http://www.lkz.lt/startas.htm>) ; prisijungimo laikas: 2009-08-01.
4. Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainė. www.vrm.lt.
5. Muitinės departamento prie LR finansų ministerijos interneto svetainė,
http://www.cust.lt/view?show=Veikla_plus2008_be_090310_123668697079857759.pdf,
prisijungimo laikas: 2009-04-26.
6. Narkotikų kontrolės departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės interneto svetainė <http://www.nkd.lt/lt/prevencija/projektu-vertinimai>; prisijungimo laikas: 2009-10-20.
7. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro internetinė svetainė
<http://www.nplc.lt:8000/asis/> ; prisijungimo laikas: 2009-08-08.

8. Statistikos departamento prie LR Vyriausybės interneto svetainė//
<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1024>
9. Transparency International Lietuvos skyriaus interneto svetainė.
http://www.transparency.lt/new/images/ti_ksi_2008_galutine.pdf; prisijungimo laikas:
2009-05-03.
10. UAB Nepriklausomas auditas interneto svetainė .
<http://www.nepriklausomasauditas.lt/index.php/pageid/617>; prisijungimo laikas: 2009-
04-26.

Pocevičius G. (2009) Šiuolaikinio nusikalstamumo Lietuvoje charakteristika / Teisės ir valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovė prof. dr. G. Babachinaitė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2009. – 62 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išanalizuotas šiuolaikinis nusikalstamumas Lietuvoje, nustatytos jo priežastys, pateikti siūlymai dėl nusikalstamumo prevencijos ir kontrolės programų įgyvendinimo. Pirmoje darbo dalyje atskleidžiama šiuolaikinio nusikalstamumo samprata. Antroje dalyje analizuojama 2004-2008 m. registruoto nusikalstamumo ir atskirų nusikalstamų veikų rūšių būklė, lygis, dinamika ir struktūra. Trečioje dalyje analizuojami statistiniai duomenys, apibūdinantys užregistruotus įtariamus (kaltinamus), padarius nusikalstamas veikas, asmenis. Ketvirtoje dalyje nagrinėjamas šiuolaikinio nusikalstamumo priežastingumas, analizuojami empirinio tyrimo metu gauti duomenys bei aptariamos Lietuvoje įgyvendinamos nusikalstamumo prevencijos ir kontrolės programos, jų įgyvendinimo problemos.

Pagrindiniai žodžiai: šiuolaikinis nusikalstamumas, nusikalstamumo priežastingumas, prevencija.

Pocevičius G. (2009) The Contemporary Crime Characteristics in Lithuania / Master's Thesis on Law and Management. Supervisor prof. dr. G. Babachinaitė. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Law, 2009. – 62 pages.

ANNOTATION

Master's thesis analyzes criminal activity in contemporary Lithuania, determines its causes, and provides suggestions regarding crime prevention and implementation of control programs. The first part of the thesis presents a conception of contemporary crime. The second part analyzes state, level, dynamics and structure of crime and different types of criminal activity registered in 2004-2008. Statistical data which describes registered suspected (accused of committing a criminal activity) persons are analyzed in the third part. The fourth part analyzes causality of contemporary crime, examines the data received in the course of empirical analysis and discusses the crime prevention and control programs implemented in Lithuania and the problems related to their implementation.

Keywords: contemporary crime, causality of crime, prevention.

Pocevičius G. (2009) Šiuolaikinio nusikalstamumo Lietuvoje charakteristika / Teisės ir valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovė prof. dr. G. Babachinaitė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2009. – 62 p.

SANTRAUKA

Šio magistro baigiamojo darbo tema aktuali tuo, kad šiame darbe analizuojami ir apibendrinami naujausi 2004-2008 m. užregistruoto nusikalstamumo Lietuvoje kiekybiniai ir kokybiniai rodikliai, nagrinėjamas šiuolaikinio nusikalstamumo priežastingumas.

Pagrindinė tyrimo metu nustatyta problema – mokslinėje literatūroje nėra vieningos nuomonės, kokie požymiai būdingi nusikalstamumui, pateikiamos skirtingos nusikalstamumo sampratos, nerimsta diskusijos nusikalstamumo apskaičiavimo ir vertinimo klausimais.

Baigiamojo darbo tyrimo objektas - šiuolaikinis nusikalstamumas Lietuvoje. Tyrimo tikslas – atskleisti šiuolaikinio nusikalstamumo Lietuvoje ypatumus ir nustatyti jo priežastis.

Darbo tikslui pasiekti keliami šie uždaviniai: atskleisti šiuolaikinio nusikalstamumo sampratą, išanalizuoti 2004-2008 m. registruoto nusikalstamumo Lietuvoje kiekybinius ir kokybinius rodiklius, pateikti užregistruotų asmenų, įtariamų (kaltinamų), padarius nusikalstamas veikas kriminologinę charakteristiką, nustatyti šiuolaikinio nusikalstamumo Lietuvoje priežastingumą.

Darbe naudoti mokslinės literatūros analizės, statistinės analizės, apibendrinimo ir dokumentų analizės metodai.

Atlikus 2004-2008 m. užregistruoto nusikalstamumo Lietuvoje statistinių duomenų analizę, pastebima bendro registruoto nusikalstamumo mažėjimo tendencija. Nuo 2004 m. didėjimo tendencija išlieka šių užregistruotų nusikalstamų veikų: susijusių su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis, nuodingomis ar stipriai veikiančiomis medžiagomis; valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams. Siekiant nustatyti nusikalstamumą įtakojančius socialinius veiksnius atliktas empirinis tyrimas. Atlikto tyrimo apimtyje išskirti šie nusikalstamumą įtakojančios veiksniai: šeima, mokykla, užimtumas, charakterio bruožai ir savybės, išsilavinimas. Aptartos Lietuvoje rengiamos ir įgyvendinamos nusikalstamumo prevencijos ir kontrolės programos bei jų įgyvendinimo problemos.

Pagrindiniai žodžiai: šiuolaikinis nusikalstamumas, nusikalstamumo rodikliai, statistiniai duomenys, socialiniai veiksniai, empirinis tyrimas.

Pocevičius G. (2009) *The Contemporary Crime Characteristics in Lithuania / Master's Thesis on Law and Management*. Supervisor prof. dr. G. Babachinaitė. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Law, 2009. – 62 pages.

SUMMARY

The theme of the present Master's thesis is relevant as the thesis analyzes and summarizes the most recent quantitative and qualitative data on crime registered in 2004-2008 in Lithuania, explores the causality of contemporary crime.

The main problem defined during the research – there is no single opinion in scientific literature about characteristic features of crime, different conceptions of crime are presented, there are numerous discussions regarding calculation and assessment of crime rate.

The object of the final thesis - criminal activity in contemporary Lithuania. The goal of the research – to reveal peculiarities of criminal activity in contemporary Lithuania and to define its causes.

The following tasks were set in order to achieve the objective of the thesis: to define the conception of contemporary crime, to analyze quantitative and qualitative data on crime registered in 2004-2008 in Lithuania, to present criminological characteristic of registered suspected (accused of committing a criminal activity) persons, to define the causality of crime in contemporary Lithuania.

The methods of scientific literature analysis, statistical analysis, data generalisation and document analysis were used in the present thesis.

The performed analysis of statistical data of the criminal activity registered in Lithuania in 2004-2008 shows the tendency of decrease in total number of registered crime. Since 2004, the growth tendency has been recorded for the following registered criminal activities: criminal activities related to disposal of narcotic, psychotropic, poisonous or strong substances; crime related to public service and public interests. Empirical analysis was performed in order to define social factors which influence criminal activity. Within the scope of the performed analysis, the following factors which influence criminal activity were defined: family, school, occupancy, personality traits and features, education. Crime prevention and control programs organized and implemented in Lithuania and the problems of their implementation were discussed.

Keywords: contemporary crime, crime indicators, statistical data, social factors, empirical analysis.

**Anketa baudžiamajai bylai tirti apie asmenis, įtariamus (kaltinamus) padarius
nusikalstamas veikas**

Asmenys įtariamai (kaltinami) padarę nusikalstamas veikas	
Klausimai apie šeimą, kurioje augo:	
Asociali šeima	
Tėvai girtaujantys	
Šeimos nariai vartoja narkotines, psichotropines medžiagas	
Konfliktiniai tėvų ir vaikų santykiai.	
Konfliktiniai santykiai tarp tėvų	
Smurtas prieš vaikus	
Materialinės problemos šeimoje	
Tėvai nepakankamai rūpinosi vaikų priežiūra, auklėjimu	
Šeimos nariai linkę daryti teisės pažeidimus	
Bausti už administracinius teisės pažeidimus (kokie pažeidimai, jų skaičius)	
Šeimos nariai yra padarę nusikaltimą (-us)	
Augo nepilnoje šeimoje	
Augo nešeimoje (nurodyti kur)	
Patyrė seksualinę prievartą šeimoje	
Klausimai apie mokyklą:	
Linkęs (-usi) bėgti iš pamokų	
Kiti mokinio elgesio pažeidimai	
Nebaigė mokyklos	
Konfliktavo su pedagogais	
Konfliktavo su bendraamžiais	
Apibūdinamas (-a) kaip hiperaktyvus (-i)	
Vaikystėje ir paauglystėje	
Vartojo alkoholinius gėrimus (nuo kokio amžiaus)	
Vartojo narkotines arba psichotropines medžiagas (nuo kokio amžiaus)	
Linkęs (-usi) konfliktuoti	
Elgesio sutrikimai, menka savikontrolė, agresija	
Kontaktai su asocialiomis paauglių grupėmis	
Pasireiškė polinkis daryti teisės pažeidimus:	
Smulkūs nusižengimai- važiavimas be bilieta, sutikimas padėti nelegaliai besielgiančiam draugui ir t.t. (amžius)	
Administraciniai teisės pažeidimai (amžius, pažeidimų skaičius)	
Anksčiau yra padaręs nusikalstamą veiką (-as) (amžius, skaičius)	
Paskirta bausmė (bausmės rūšis, jos atlikimas)	
Laiko tarpas praleistas laisvės atėmimo vietoje	
Laiko tarpas po bausmės atlikimo iki kitos nusikalstamos veikos padarymo	
Anksčiau yra tapęs nusikaltimo auka (amžius)	
Patyrė fizinį smurtą	
Patyrė seksualinę prievartą	
18-30 m.	
Antisocialus, maištaujantis, agresyvus	
Alkoholio vartojimas (amžius)	
Narkotinių, psichotropinių medžiagų vartojimas (amžius)	
Aplinka apleista, alkoholis, narkotikai ir ginklai, asmeniniai konfliktai, klesti nelegali prekyba alkoholiu, lošimų namai	

Yra sergančiųjų priklausomybių ligomis įskaitoje	
Gyvena vienas (-a)	
Gyvena su tėvais (vienu iš tėvų)	
Klausimai apie šeimą, kurią pats sukūrė:	
Konfliktiniai santykiai su sutuoktiniu	
Konfliktiniai santykiai su vaikais	
Smurtauja prieš sutuoktinį (-ę)	
Smurtauja prieš vaikus	
Patiria smurtą iš sutuoktinio (-ės)	
Sunki materialinė padėtis šeimoje	
Sutuoktinis (-ė) yra anksčiau nusikaltęs (-usi)	
Patiriamas iš sutuoktinio (-ės) intensyvus spaudimas piktnaudžiauti užimama tarnybine padėtimi.	
Nusikalstamą veiką įvykdė buityje (prieš sutuoktinį (-ę), vaikus, tėvus)	
Išsiskyres (-usi)	
Anksčiau padaręs (-iusi) administracinį teisės pažeidimą (-us) (skaičius, rūšys):	
Pakartotinai padarė nusikalstamą veiką (kriminologinis recidyvas)	
Anksčiau padarytos nusikalstamos veikos:	
Buvo taikoma reali laisvės atėmimo bausmė	
Laikas praleistas laisvės atėmimo vietoje	
Bausmės vykdymas buvo atidėtas	
Buvo paskirta bausmė nesusijusi su laisvės atėmimu	
Laiko tarpas po bausmės atlikimo iki kitos nusikalstamos veikos padarymo	
Nusikalstamą veiką padarė dėl sunkios materialinės padėties	
Nusikalstamą veiką padarė dėl neatsargumo	
Nusikalstamą veiką „išprovokavo“ nukentėjusiojo, aukos provokuojantis (neatsargus) elgesys	